

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 929Samonigg J.
316.343-058.12(497.4Šoštanj)"18/19"

Prejeto: 25. 8. 2021

Franc Rozmanprof. dr. v p., Gorkičeva 14, SI-1000 Ljubljana
E-pošta: franc.rozman@guest.um.si**Miha Šimac**doc. dr., Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta, Katedra za zgodovino Cerkve in patrologijo,
Poljanska cesta 4, p. p. 2007, SI-1001 Ljubljana
E-pošta: miha.simac@teof.uni-lj.si***Vse doseže, kar mu drago:*¹
Johann baron Samonigg (1839–1915)**

IZVLEČEK

Prispevek na podlagi nekaterih novih dokumentov poskuša temeljito prikazati kariero šoštanskega rojaka, generala Johanna barona Samonigga, ki si je s prizadevnostjo utrl pot do najvišjih položajev in plemiškega stanu. Prispevek zaokrožuje in dopolnjuje oris dosežkov njegovega sina Adolfa.

KLJUČNE BESEDE

Habsburška monarhija, Šoštanj, oborožene sile, vojaška kariera, Johann Samonigg, Adolf Samonigg

ABSTRACT

*HE WILL ACCOMPLISH WHATEVER HE SETS OUT TO.
JOHANN BARON SAMONIGG (1839–1915)*

Based on a few new documents, the contribution aims to provide a detailed presentation of the career of General Johann Baron Samonigg, the native of Šoštanj, who tirelessly paved his way to the highest ranks and noble status. The contribution is rounded off and complemented by depicting the accomplishments attained by his son Adolf.

KEY WORDS

Habsburg Monarchy, Šoštanj, armed forces, military career, Johann Samonigg, Adolf Samonigg

¹ *Slovenski narod*, 16. 1. 1915, str. 3, »Feldcajgmojster Ivan baron Samonik [sic!]«.

Uvod

Šoštanjčan, general Johann (Janez)² baron Samonigg ni neznana osebnost. O njem so preliči precej črnili že za časa njegovega življenja tako v časopisnih noticah³ kakor tudi v različnih knjigah. V monumentalnem delu *Der Oberste Kriegsherr und sein Stab* iz leta 1908 tako že najdemo kratko biografijo tega moža;⁴ tudi leta 1911 je bila v knjigi, posvečeni kranjskemu 17. pehotnemu polku, spisana krajša biografija generala Samonigga.⁵ O njem so pisali tudi po njegovi smrti, Rudolf Andrejka pa mu je v *Slovenskem biografskem leksikonu*⁶ postavil trajen pomnik. Pozneje je zanimanje za usodo tega generala, ki je izšel iz današnjega slovenskega prostora in – tako kot številni drugi – s trudom in delom v vojaški uniformi posegel po visokih časteh in slavi, zelo nihalo. Raziskovanje vojaške zgodovine v slovenskem zgodovinsko-pisju žal vse do danes ni doživelo večje pozornosti in sistematičnega pristopa, četudi imamo Slovenci vrsto visokih častnikov in generalov, ki so se zapisali v zgodovino. Življenje generala Samonigga je v zadnjem času z vrsto novih zanimivosti širši javnosti nazadnje predstavil Rok Poles.⁷ Čemu potem ta prispevek? Na podlagi dodatnih arhivskih dokumentov je bilo mogoče v pričujočem članku Samoniggovo življenje predstaviti še bolj temeljito in ga zaokrožiti z orisom življenjske usode njegovega sina ter nekaterih članov širšega sorodstva, ki so v vojski, tako kakor Johann baron Samonigg, posegali po visokih, generalskih zvezdah.

Družina in prva leta

»Zraven Savinjske doline je gotovo Šaleška, ki je od Savinjske ločena po nizkem hribovju, ena najlepših vsega slovenskega Štajerja. Glavni kraj te doline je prijazni trg Šoštanj, ki se na spodnjem koncu doline razprostira med Pako in vznožjem lokviških goric in tudi še onstran Pake, kjer stoji pohlevni kolodvor železnice Celje – Velenje, in se čedalje več novih hiš zida. Tu je sodišče, šola in tik železnice na novo postavljeni, moderno opremljeni hotel "Austria".«⁸ Tako je v uvodnih besedah spominov Josip Vošnjak (1834–1911) opisoval rojstni kraj, v katerem so si prostor pod soncem ustvarile številne družine iz različnih dežel monarhije. Med njimi je bila tudi družina uglednega trgovca Samo(v)nika (Samonigg), ki je stanoval na zgornjem koncu šo-

štanjkega trga.⁹ Rok Poles v svojem prispevku navaja, da je trgovčeva družina leta 1839 živela na naslovu Šoštanj 14 (danes Glavni trg 16), v Strojnikovi/Gusičevi hiši, danes eni najvidnejših lokacij v središču mestnega jedra. Ob tem je izpostavil domnevo, da se je Samonik (Samonigg) v Šoštanj priselil od drugod, saj tega priimka v seznamu lastnikov zemljišč v franciscejskem katastru ni mogoče najti.¹⁰ Toda to ni le domneva, Samonigg je bil res priseljenec. *Südsteirische Post* je 19. januarja 1895 izrecno navajal, da gre rod Samoniggov iskati na Koroškem, od koder se je trgovec Johann Samonigg v tridesetih letih 19. stoletja preselil v Šoštanj in si z neumorno delavnostjo pridobil znatno premoženje.¹¹ Zanimivo je, da je že dan poprej, 18. januarja 1895, temu vprašanju nekaj vrstic namenil koroški *Kärntner Zeitung*, ki je izrecno navajal, da je šoštanjki trgovec Johann Samonigg izviral iz Loč pri Beljaku (*Latschach bei Villach*).¹²

V krstni matični knjigi koroške župnije Loče (*Latschach*) res najdemo vpis, ki nam pove, da se je v Samoniggovi družini, stanujoči v Ločah št. 9, očetu Jakobu in materi Magdaleni 22. februarja 1805 rodil sin, ki so ga dan pozneje v tamkajšnji farni cerkvi krstili za Johanna.¹³ Po prvem šolanju in uvajanju v svet trgovcev, česar je bil deležen na Koroškem, se je mladi Samonigg konec tridesetih let preselil na Štajersko, natančneje, v Šoštanj.¹⁴ Zdi se, v nasprotju s Polesovo domnevo o prvotni nastanitvi na naslovu Šoštanj 3,¹⁵ da se je Samonigg že takoj naselil na Glavnem trgu št. 14. V poročni matični knjigi namreč bomo, da se je 32-letni Johann Samonigg, stanujoč na omenjenem naslovu, 31. maja 1837 v šoštanjki farni cerkvi poročil z dve leti starejšo Marijo, roj. Zinzinger.¹⁶ Slabo leto dni po tej poroki, 18. marca 1838, se je na istem naslovu¹⁷ rodila prva hči Jožefa Franciška, ki so jo h krstu nesli naslednjega dne.¹⁸ Ob koncu leta 1839, natančneje, 21. decembra, pa se je meščanu in trgovcu Samoniggu in ženi Mariji rodil še sin

⁹ Prim. prav tam, str. 33.

¹⁰ Poles, Znameniti sin, str. 10.

¹¹ *Südsteirische Post*, 19. 1. 1895, str. 5, »Feldmarschallieutenant Johann R. v. Samonigg«.

¹² *Kärntner Zeitung*, 18. 1. 1895, str. 4, »F. M. L. Johann Ritter v. Samonigg«.

¹³ DAG, Pfarre Latschach, GB 1752–1812, str. 333.

¹⁴ *Südsteirische Post*, 19. 1. 1895, str. 5, »Feldmarschallieutenant Johann R. v. Samonigg«.

¹⁵ Prim. Poles, Znameniti sin, str. 10.

¹⁶ NŠAM, PMK Šoštanj 1825–1855, str. 46. – Opozoriti je treba, da je v poročni matični knjigi nevesta zabeležena kot hči služkinje s priimkom Obeger(in), v vseh ostalih zapisih pa se kot materin priimek navaja Zinzinger. Zakaj je tako, nam doslej ni uspelo ugotoviti, po eni od teorij pa bi bilo mogoče, da je bila nezakonska hči Marija eden tistih otrok, za katere se je vedelo, kdo je njihov oče (v tem primeru Zinzinger), zato je uporabljala njegov priimek. – Za informacije se zahvaljujem arhivistki mag. Lilijani Urlep.

¹⁷ V prispevku Roka Polesa je, kot se zdi, prišlo do pomote in je hišni naslov napačno naveden (prim. Poles, Znameniti sin, str. 10).

¹⁸ NŠAM, RMK Šoštanj 1838–1853, str. 3.

² V vseh dokumentih je sam uporabljal le nemško ime, zato je tudi v pričujočem prispevku praviloma uporabljena nemška oblika Johann.

³ Prim. *Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark* 14, 1916, str. 163–164.

⁴ Prim. *Der Oberste Kriegsherr*.

⁵ Prim. Strobl von Ravelsberg, *Geschichte*, str. 372–376.

⁶ Andrejka, »Samonigg, Ivan« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi535365/>) (1. 8. 2021).

⁷ Poles, Znameniti sin, str. 10–11.

⁸ Vošnjak, *Spomini*, str. 7.

Samoniggova hiša v Šoštanju (foto: Rok Poles).

Johann, ki je bil krščen na sveti večer, 24. decembra 1839.¹⁹

Mali Johann je otroška leta preživljal v družini, ki si je z očetovo trgovsko sposobnostjo v Šaleški dolini pridobila velik ugled. Vošnjak je to Samoniggovo trgovsko spretnost opisal v povesti »iz polminule dobe«: »Bil pa je tudi trgovec od pete do temena, zveden pri nakupovanju, od ranega jutra do večera v trgovini in takšen prodajalec, da ni spustil kupca, dokler mu ni natvezel kolikor mogoče blaga.«²⁰ Temu ustrezno se je z očetovim uspešnim gospodarjenjem povečevalo družinsko blagostanje, ki ga niso vznemirjali spori, kakršni so v Šoštanju plamteli ob koncu 19. stoletja. V tem obdobju je bila govorica tržanov seveda nemščina, kakor piše Vošnjak: »Mi iz trga smo večinoma že od doma znali nemško. V naši hiši smo med seboj navadno nemško govorili, toda znali smo tudi slovensko. Čutili pa se nismo ne za Nemce, ne za Slovence, ker se za narodnost sploh nikdo ni menil do l. 1848 in nam je jezik bil le sredstvo, da se sporazumemo med seboj in z drugimi.«²¹

Zgoraj opisano okolje je gotovo vplivalo tudi na otroke uglednega trgovca, ki so jih kar kmalu poslali v šole. Mladi Johann je prvo znanje prejemal v

tamkajšnji šoli »v magistralnem poslopju«, kjer je poučeval odlični učitelj Peter Musi (1799–1875). Tudi v šoli je bil učni jezik nemški, vendar se je učitelj s slovenskimi učenci pogovarjal v slovenskem jeziku.²² Nadebudni trgovec sin Samonigg je torej obiskoval šoštanjško ljudsko šolo, skupaj z njim pa tudi Mihael Vošnjak (1837–1920).²³ Mihaelov brat Josip piše, da so tedaj študentje največ občevali prav z družinama zdravnika Srebreta in trgovca Samonika, kajpak zato, ker sta bili pri obeh zali dekleti: Srebretova Pepica in Samonikova sestra Fanika. Vošnjak ju je takole opisal: »Sestra Fanika je bila prav čedna, drobna brinetka, Pepica nekaj večja blondinka.« Ob tem pa ni pozabil zapisati nekaj besed še o Johannu Samoniggu, ki je pozneje postal tako »imenitna oseba«, o čemer pa se mu tedaj, ko je obiskoval ljudsko šolo v Šoštanju, še sanjalo ni.²⁴

Iz šole v šolo ...

Josip Vošnjak v spominih piše, da ga je po treh letih obiskovanja šoštanjške šole leta 1843 »uka žeja«

¹⁹ NŠAM, RMK Šoštanj 1838–1853, str. 16.

²⁰ Vošnjak, *Navzgor, navzdol*, str. 103.

²¹ Vošnjak, *Spomini*, str. 16.

²² Prav tam.

²³ *Südsteirische Post*, 19. 1. 1895, str. 5, »Feldmarschalllieutenant Johann R. v. Samonigg«.

²⁴ Vošnjak, *Spomini*, str. 33–34.

odpeljala v Celje, kjer je obiskoval t. i. »okrožno glavno šolo«. Ta je imela štiri razrede, a že po tretjem razredu je lahko dijak vstopil v gimnazijo.²⁵ Resda je po letu 1848 tudi na šolskem področju z ukinitvijo dotedanjih licejev in ustanovitvijo gimnazij pri srednjih šolah prišlo do občutnih sprememb, a se kljub temu zdi, da je bila pot mladega Samonigga precej podobna Vošnjakovi. Tudi on se je namreč znašel v Celju in obiskoval tamkajšnjo nižjo gimnazijo. Tako je Samonigg v akademskem letu 1853/1854 obiskoval tretji razred nižje gimnazije, v katerem je bilo 19 dečkov. Med njegovimi sošolci je bil tedaj tudi Maks Pleteršnik (1840–1923), poznejši sloviti jezikoslovec in stvaritelj *Slovensko-nemškega slovarja*.²⁶ Razrednik je bil Ferdinand Amman, ki jih je kot nadomestni učitelj poučeval kar pri treh predmetih: latinščini, grščini in nemščini. Tedanji veroučitelj Janez Grašič pa jih je poleg verouka vsak teden še po dve uri učil slovenščine. Pri nadomestnem učitelju Ferdinandu Černovšku so se dijaki soočali z matematičnimi zankami, seznanil pa jih je tudi z naravoslovno zgodovino (zlasti mineralogijo). Naravoslovje jih je učil dr. Wenzel Müller, geografijo in zgodovino pa nadomestni učitelj Anton Rosek.²⁷

Čas, ko se je mladi Samonigg šolal v Celju, je bil tudi čas, ko je v Šoštanju že delovala samostojna občina. Ena od novosti, vpeljanih po letu 1848, je bila poleg zemljiške odveze ustanovitev občin. Začasni občinski zakon je bil izdan leta 1849, v naslednjih nekaj mesecih pa se je še nekajkrat spremenil in preoblikoval, a občina Šoštanj je nastala že tedaj.²⁸ V tej novi občini naj bi bil po poročanju časopisov trgovec Samonigg prvi šoštanjski poštni mojster (1851). Toda ob tej funkciji naj bi opravljal še pomembnejšo, saj je navedeno, da je bil prav on prvi župan občine Šoštanj.²⁹ Franc Hribernik izrecno navaja, da se je o prvem znanem županu Samoniggu ohranil obracun, ki ga je podal za delovanje občine v obdobju od 1. novembra 1853 do 31. maja 1854. Tedaj je občina Šoštanj obsegala tudi okolico, torej katastrske občine Družmirje, Gaberke, Lokvica in Ravne.³⁰ A če je bil oče Samonigg vpet v vse te funkcije in domačo trgovino, je sin ob počitnicah obiskoval okoliške kraje, kadar se je ponudila priložnost, pa je rad obiskoval sorodnike in stare starše na Koroškem, kjer je preživel del svoje mladosti.³¹

Zdi se, da je leto 1854 pri ugledni družini šoštanjskega trgovca pomenilo konec neke dobe; čas, ko je mladi Johann zaključil s šolanjem v Celju, njegov oče

Samonigg pa z županovanjem. Najbrž se je prav tistega poletja družina dokončno preselila v Gradec,³² kjer je sin še eno leto obiskoval tamkajšnjo nižjo gimnazijo in jo zaključil z zelo dobrim uspehom.³³ Toda Johann jo je obiskoval le v akademskem letu 1854/1855, nato pa se je že odločil za vojaški poklic. Vošnjak piše, da naj bi stari Samonigg sina sam poslal v vojaške šole,³⁴ a je to za zdaj le nekoliko pretirana trditev. Zakaj se je sin odločil za vojaški poklic in kdo vse je vplival na to izbiro, lahko le ugibamo, dejstvo pa je, da je z oktobrom 1855 šestnajstletni Johann Samonigg postal gojenec Tehnične vojaške akademije (*Genie-Akademie*).³⁵

Tehnična vojaška akademija v Znojmu

Cesarska in kraljeva Tehnična vojaška akademija velja za eno najstarejših izobraževalnih institucij cesarskih oboroženih sil. Njeni zametki segajo v čas vojskovodje princa Evgena Savojskega (1663–1736), ki je v času španske nasledstvene vojne (1701–1714) prišel do spoznanja, da v vojski primanjkuje sposobnih vojaških inženirjev. Zato je cesarju Karlu VI. (vladal v letih 1711–1740) svetoval, naj ustanovi ustrezno institucijo za izobraževanje kadra. Kot ustanovno leto Tehnične vojaške akademije štejemo leto 1717, ko je bila provizorično vzpostavljena, stalna izobraževalna ustanova pa je postala tri leta pozneje. V času habsburškega cesarstva je doživela več preselitev; sprva je delovala na Dunaju, nekaj časa v češkem Znojmu, pa znova na Dunaju in naposled v začetku 20. stoletja v Mödlingu pri Dunaju. V času cesarja Franca I. (vladal v letih 1792–1835) je uživala izjemen ugled kot najpomembnejša tehnična univerza cesarstva. Toda po reformah in z združitvijo inženirjev z manj podkovanimi saperji je nekaj tega leska obledelo. Še več, Tehnična vojaška akademija je bila razdeljena na dva dela: prvi je izobraževal artilerijske častnike, drugi inženirje. Posledično je leta 1851 akademija doživela neljubo preselitev v češki Znojmo.³⁶ Ustrezne prostore na južnem Moravskem je izobraževalna ustanova dobila v stavbah nekdanjega slovitega premonstratenskega samostana Klosterbruck (češ. *Loucký klášter*), katerega korenine gre iskati že v 12. stoletju. Stavba je doživljala viharne čase v času različnih vojn in spopadov – denimo v času husitskih

²⁵ Prav tam.

²⁶ *Programm des. k. k. Gymnasiums Cilli*, str. 26.

²⁷ Prav tam, str. 16.

²⁸ Hribernik, *Mesto Šoštanj*, str. 177.

²⁹ Prim. *Südsteirische Post*, 19. 1. 1895, str. 5, »Feldmarschalllieutenant Johann R. v. Samonigg«.

³⁰ Hribernik, *Mesto Šoštanj*, str. 177–178.

³¹ *Kärntner Zeitung*, 18. 1. 1895, str. 4, »F. M. L. Johann Ritter v. Samonigg«.

³² Morda je bila selitev načrtovana dlje časa in je do nje prišlo šele v omenjenem obdobju. Na to navaja podatek, da priimek Samonik (Samonigg) v graških popisih najdemo med domačini že leta 1850 (prim. SAG, Volkszählung 1850: Samounik; Volkszählung 1857: Samonigg). – Za posredovano gradivo se zahvaljujem dr. Matjažu Grahorniku in mag. Petru Schintlerju.

³³ Prim. AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

³⁴ Prim. Vošnjak, *Spomini*, str. 33.

³⁵ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

³⁶ Janaczek, *Tüchtiger Officirs*, str. 78–79.

vojn –, pa tudi jožefinske reforme ji niso prizanesle.³⁷ V vojaško izobraževalno ustanovo naj bi samostan spremenili že konec 18. stoletja, vendar teh načrtov niso nikoli uresničili. Zato pa je bila leta 1851 v samostan z Dunaja preseljena Tehnična vojaška akademija. V samostanskih poslopih so lahko uredili le študentski internat ter stanovanja za vodstvo akademije, za ostale potrebe izobraževanja gojencev pa so uporabili stavbe tamkajšnje tobačne tovarne, ki so jih tudi dogradili. Kraj žal ni bil srečno izbran, saj je imel težave s preskrbo s pitno vodo, posledično pa so se pogosto pojavljale različne bolezni in epidemije, ki so terjale smrtni davek.³⁸

Johann Samonigg, mladenič šestnajstih let, si je ob vstopu v Tehnično vojaško akademijo v Znojmu, kakor vsi drugi, moral nadeti uniformo gojenca te izobraževalne ustanove. Predpisi o uniformiranju gojencev, inšpekcijskih narednikov in ostalega osebja so bili izdani dve leti pred njegovim vstopom, 19. oktobra 1852, in so velevali, da je vsak gojenec vojaških akademij nosil čako, kakor je bilo sicer predpisano za pehoto, z oznakami narednika. Ob tem je Samonigg dobil še kapo, predpisano za častnike, vendar s svilenimi vrvicami, ter vojaški suknjič (*Waffenrock*) v kroju za nemško pehoto iz sive tkanine in z visokim rdečim ovratnikom, s prav takšnimi manšetami in obšivi ter z rumenimi (zlatimi) gumbi. Distinkcijske oznake so bile iz zlatih trakov širine $\frac{1}{2}$ cole, na koncu katerih so bili prišiti zlati gumbi. Vsak gojenec je prejel še suknjič iz nebeljenega platna (t. i. *Kittel*), telovnik iz sive tkanine z vrsto navadnih rumenih (zlatih) gumbov in nizkim ovratnikom, hlače iz svetlo modrega blaga z rdečim obšivom, še ene poletne hlače iz gladkega nebeljenega platna, polovično visoke škornje, šal, vojaški plašč, rokavice iz belega usnja, v skladu z vojaškimi predpisi pa še svileni portepe in opremo.³⁹

Tako opremljenega Samonigga in druge gojence akademije so v instituciji čakali še dokaj strog hišni red ter profesorji, ki so jih poučevali pri različnih predmetih v posameznih letnikih. Program študija na Tehnični vojaški akademiji je leta 1851 predvideval, da so v prvem letniku študija gojenci poleg verouka poslušali predavanja iz nemškega in francoskega jezika, geografije in aritmetike; seznanjali so se s službenimi pravilniki oboroženih sil, lepopisom, telovadbo in plesom, seveda pa ni manjkalo niti ekserciranje. V višjih letnikih so naštetim predmetom dodajali bolj specifične predmete vojaških veščin, kot denimo spoznavanje vojaške taktike, fizike, zgodovine in mehanike, učenje jezdenja, situacijskih skic, gradbeništva, utrdbenih del, topništva, mehanike, naravoslovja, analitične geometrije, kemije, analitike in vojaške topografije, pa tudi učne ure sabljanja z

vojaško stilistiko vred. Tudi tu je s časom prihajalo do sprememb in preureditev programov.⁴⁰ Tako je denimo prav v šolskem letu 1855/56 prišlo do preureditve letnikov; če je bilo poprej šest letnikov, so od tedaj naprej poznali le še štiri. Tehnični vojaški akademiji se je temu novemu sistemu uspelo prilagoditi že v naslednjem akademskem letu.⁴¹

Tudi mladi trgovec sin se je moral prilagoditi novi realnosti, hišnemu redu in študiju. Ob spoznavanju z njim se je dodobra spoznal z drugimi gojenci, ki so tistega leta prišli na tehnično akademijo bodisi kot mladeniči bodisi iz vrst vojaštva. Med Samoniggovimi sošolci, ki so leta 1855 vstopili na akademijo, najdemo nekatere fantiče, ki so pozneje igrali vidnejšo vlogo v cesarskih oboroženih silah. Med njimi velja omeniti poznejšega vplivnega generala Aleksandra barona Holda (1838–1901), Samoniggov sošolec pa je bil tudi poznejši podmaršal Maximilian vitez Thyr (1838–1892). Prvo leto študija na akademiji je bil Samoniggov sošolec tudi sin srbskega senatorja Simon Nenadović (1838–1868), ki je bil leta 1868 vpleten v zaroto v korist Karađorđevićev in zato v Beogradu ustreljen.⁴²

Johann Samonigg je torej mirno študiral na akademiji na Moravskem in domov odhajal le ob počitnicah. V ta mir pa je leta 1857 nenadoma zarezala težja preizkušnja, ki je doletela Samoniggovo družino. Ta je v času študija mladega Johanna živela v Gradcu na naslovu Prankergasse 870, kjer je poleti 1857 kosila smrt. 7. avgusta tega leta je namreč za posledicami pljučne jetike umrl njegov oče, star komaj 52 let. Župnik župnije sv. Andreja v Gradcu je v mrliško matično knjigo zapisal, da je bil na tamkajšnjem pokopališču pokopan dva dni pozneje, 9. avgusta.⁴³ Po očetovi smrti sta v Gradcu ostali le še mati in hči Fani. Bridka izkušnja izgube očeta pa je, kot se zdi, vojaškega gojenca Samonigga le še dodatno spodbudila, da se še bolj posveti študiju in čim prej pride do lastnega kruha. Doslej žal še ni bilo mogoče pregledati dokumentacije, ki bi morda še nekoliko osvetlila Samoniggove študijske uspehe pri posameznih predmetih,⁴⁴ zato pa v njegovem vojaškem dokumentu piše, da je leta 1859 izobraževanje na Tehnični vojaški akademiji zaključil »mit sehr gutem Erfolge«.⁴⁵

Vojno leto 1859

Samoniggov letnik bi se moral po končanem študiju razveseliti t. i. »zlatega časa« prostosti, ko bi

⁴⁰ Prav tam, str. 900–904.

⁴¹ Prav tam, str. 920.

⁴² Gatti, *Geschichte*, str. 1010–1015.

⁴³ DGS, Pfarre Graz – St. Andrae Stadt, SB 1853–1878, str. 100.

⁴⁴ Morda bi bilo treba tovrstne dokumente iskati v Vojnem arhivu na Dunaju, natančneje, v fondu vojaških izobraževalnih ustanov. Prim. AT ÖSTA, KA, MEB TechnMilAk Akten 664.

⁴⁵ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

³⁷ Več o zgodovini samostana gl. Bornemann, *800 Jahre Stift Klosterbruck*.

³⁸ Podrobneje o Tehnični vojaški akademiji in njenem delovanju v Znojmu gl. Gatti, *Geschichte*, str. 881–986.

³⁹ Prav tam, str. 925.

se dotedanji gojenci kot novopečeni mladi častniki (*Unterlieutenant 2. Classe*)⁴⁶ znašli zunaj zidov akademije in utesnjujočih hišnih pravilnikov. Toda prav ta letnik gojencev vseh vojaških izobraževalnih institucij je študij zaključeval v diplomatsko nemirnem letu 1859, ko je že ob začetku leta vse kazalo, da bo na Apeninskem polotoku prišlo do vojne med Avstrijskim cesarstvom na eni strani ter kraljevino Sardinijo in Francijo na drugi. Karol Capuder je razmere povzel takole: »*Novoga leta dan je Napoleon pri sprejemu poslanikov tujih držav avstrijskemu zastopniku izjavil, da obžaluje, ker razmere med Francijo in Avstrijo niso več tako ugodne, kakor so bile. Sardinija je začela kar očitno podpirati upornike v avstrijskih laških pokrajinah in mobilizirati svojo armado. V takih okoliščinah morala tudi Avstrija zgrabiti za orožje.*«⁴⁷ Do mobilizacije petih armadnih zborov je prišlo že 5. aprila, odsev teh napetih razmer pa je bilo mogoče zaznati tudi v ukazih, ki so jih prejemale vojaške izobraževalne ustanove. Prav tega dne je bilo izdano povelje, da ni dovoljeno odpustiti oseb, ki so že izpolnile obveznost aktivne vojaške službe, in jih zaradi trenutnih razmer prestaviti v rezervno. Deset dni pozneje, 14. aprila, je bilo z najvišjim ukazom izdano navodilo, ki je neposredno zadevalo gojence zadnjih letnikov vojaških akademij in drugih ustanov; zapovedana je bila »*izločitev gojencev zadnjega letnika akademije in njihova takojšnja razporeditev v armado.*«⁴⁸ Samonigg je bil s 1. majem 1859 povišan v mladega častnika – poročnika ter takoj dodeljen 6. inženirskemu bataljonu.⁴⁹ Znašel se je v Italiji, natančneje v Veroni, kjer je sodeloval pri utrjevalnih delih, ni pa bil vpleten v vojaške spopade, ki so se razplamteli prav maja. Njihov vrhunec je bila bitka pri Solferinu 24. junija 1859, ki jo je Avstrija izgubila. Po tem porazu je bilo 11. julija v Villafranci podpisano premirje, s katerim je Avstrija Francozom odstopila Lombardijo (z izjemo Mantove in Peschiere).⁵⁰

Gojenec Vojne šole

Johann Samonigg je pri 6. inženirskem bataljonu služil le do 1. junija 1860, ko je bil premeščen v inženirski pešpolk št. 1.⁵¹ Pri inženirih je služboval naslednja tri leta, v tem času pa so ga poslali še na dodatna izobraževanja. Tako je že istega leta z dobrim

uspehom opravil višji tečaj ravnanja z eksplozivi, v šolskem letu 1860/1861 pa je opravljal službo učitelja pri detaširani inženirski stotnji. Leta 1861 je postal slušatelj elitne izobraževalne vojaške ustanove, leta 1852 ustanovljene generalštabne Vojne šole (*Die k. u. k. Kriegsschule*).⁵² Rok Stergar navaja, da se je »*izmed nekaj tisoč kandidatov*« v to ustanovo vsako leto prebilo le »*okrog pol stotnije poročnikov in nadporočnikov. Po dveh oziroma treh letih šolanja so bili dodeljeni generalštabu in tako vključeni v majhno, a elitno skupino habsburških oficirjev. S tem se jim je odprla pot do najvišjih položajev.*«⁵³ V resnici je bilo leta 1860 v generalštabni šoli razpisanih le 40 mest, to število pa se je povečevalo le postopoma. Leta 1894 je bilo razpisanih 100 mest (od tega osem namenjenih častnikom madžarskega honveda), leta 1900 pa 150 (od tega 10 mest za častnike obeh domobranstev). Zanimanje za vpis v prvih letih obstoja te ugledne ustanove je bilo zelo skromno. Tako ji večkrat ni uspelo zapolniti niti vseh razpisanih mest, kakor je ob 50-letnici Vojne šole leta 1902 v govoru posebej izpostavil gojenec prve generacije in tedanji načelnik generalštaba cesarskih oboroženih sil, baron Friedrich von Beck-Rzikowsky (1830–1920).⁵⁴ Dejansko je bilo leta 1860 na generalštabni šoli, če gre verjeti seznamu, le 27 slušateljev. Kot zanimivost velja omeniti, da sta v tem letniku predavanja na Vojni šoli poslušala tudi mlada častnika, ki sta pozneje postala znana po monarhiji. Prvi je bil poznejši generalpolkovnik in generalni pribočnik, dolgoletni šef cesarjeve vojaške pisarne Arthur baron Bolfras (1838–1922), drugi pa Slovencem še bolj znani Eduard Succovaty (1839–1919), ki je pozneje prejel plemstvo, postal general in med drugim nekaj časa opravljal funkcijo poveljnika graškega 3. korpusa. Od leta 1897 je bil »imejitelj« oziroma častni pokrovitelj celjskega 87. pehotnega polka.⁵⁵

Kakor že omenjeno, je leta 1861 generalštabno šolo začel obiskovati tudi Samonigg – takrat je letnik slušateljev štel 29 gojencev. Med njegovimi sošolci je bil Ljubljčan Rudolf vitez Andrioli,⁵⁶ rojen leta 1841, ki se je leta 1866 kot stotnik udeležil avstrijsko-pruske vojne ter padel v bojih pri Neu-Rognitzu (češ. Nový Rokytník).⁵⁷ Johann Samonigg, ki je Vojno šolo obiskoval v letih 1861–1863, je v tem času napredoval. Tako je s 1. novembrom 1863 postal nadporočnik ter bil premeščen k 1. pehotnemu polku. Izobraževanje v generalštabni šoli je zaključil z zelo dobrim uspehom.⁵⁸

⁴⁶ Delitev na podporočnike 1. in 2. razreda je bila v cesarskih oboroženih silah uveljavljena leta 1849, glavna razlika pa je bila le v višini plače in ne v sami službi. Pozneje (leta 1870) je prišlo do opustitve tega naziva, namesto njega pa je bil uveden izraz poročnik (*Lieutenant*). Tako v vojaških dokumentih in časopisih pri Samoniggu večkrat naletimo na uporabo obeh izrazov (poročnik oziroma podporočnik). – O podrobnejšem postopnem razvoju tega čina poročnika v cesarskih oboroženih silah gl. Wrede, *Geschichte*, Bd. 1, str. 82.

⁴⁷ Capuder, *Zgodovina*, str. 146.

⁴⁸ Gatti, *Geschichte*, str. 947.

⁴⁹ Prim. *Oesterreichischer Soldatenfreund*, 4. 5. 1859, str. 279.

⁵⁰ Capuder, *Zgodovina*, str. 152–153, 156.

⁵¹ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

⁵² AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann. – O kratki zgodovini Vojne šole gl. *Die k. und k. Kriegsschule 1851–1902*.

⁵³ Stergar, *Vojski prijazen*, str. 20.

⁵⁴ *Die k. und k. Kriegsschule 1851–1902*, str. 5.

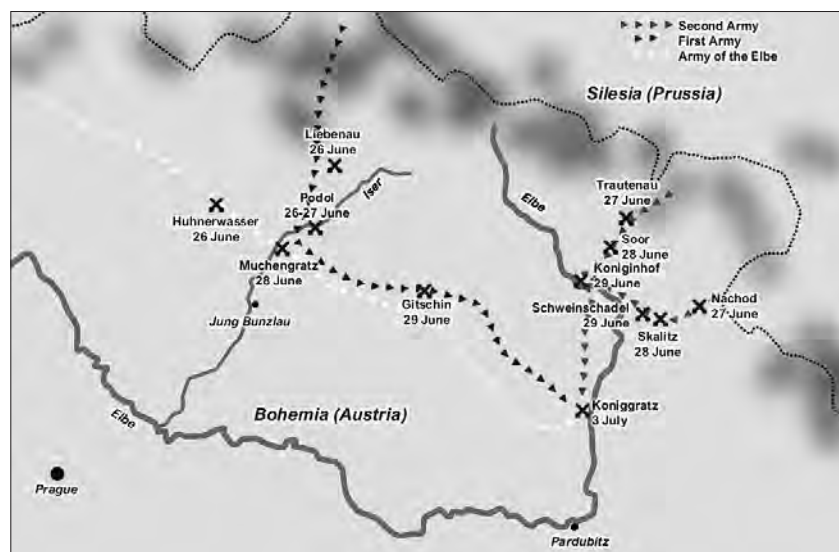
⁵⁵ Prav tam, str. 54.

⁵⁶ O plemiški družini Andrioli gl. Preinfalk, *Plemiške rodbine*, 3, str. 9–18.

⁵⁷ *Die k. und k. Kriegsschule 1851–1902*, str. 55.

⁵⁸ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

Karta spopadov v avstrijsko-pruski vojni.

(http://www.historyofwar.org/Maps/maps_austro_prussian_war_bohemia.html).

no ozračje dovolj pregreto in vsak hip je grozilo, da bo iskra zanetila novo eksplozijo. Tako so *Novice* že sredi maja poročale: »Čedalje bolj se kaže, da je vojska pred durmi.«⁷² Dejansko je bilo politično ozračje tedaj precej naelektreno, saj se je spor med Avstrijo in Prusijo zaradi dežel Schleswig in Holstein, ki sta ju skupno osvojili leta 1864, le še poglobljajal. Vse bolj je vrelo tudi ozračje na Apeninskem polotoku, kjer so si želeli pregnati avstrijsko oblast. Pruski ministrski predsednik Otto von Bismarck (1815–1898) je »vse lepo pripravil za odločilen boj z Avstrijo in si pridobil zaveznika v Italiji«. Ko so razmere dozorele, so pruske sile 7. junija zasedle deželo Holstein, ki je bila pod avstrijsko upravo.⁷³ Vojna je bila neizbežna.⁷⁴

Avstrija je že aprila, ko se je zavedla sodelovanja med pruskimi in italijanskimi predstavniki, mobilizirala svoje sile ter vzpostavila južno in severno armado. Prva je bila namenjena Italiji in ji je poveljeval sin zmagovalca v bitki pri Aspernu, nadvojvoda Albrecht (1817–1895), druga pa bojem proti Prusiji in ji je poveljeval »lev Solferina« feldcajgmojster⁷⁵ Ludwig von Benedek (1803–1881). Ta je cesarja sicer prosil, naj ga razreši tega poveljstva, a cesar ni popustil in Benedek je nerad prevzel poveljstvo armade, ki je štela približno 245.000 mož.⁷⁶ Skupaj s cesarsko vojsko so se v bran postavili tudi pripadniki saške vojske. V sestavu severne armade je Benedek razpolagal s korpusi, med njimi z VIII. korpusom, ki mu je poveljeval nadvojvoda Leopold (1823–1898). Korpus je razpolagal s tremi brigadami ter oddelki topništva in ko-

njenice. Samonigg je kot generalštabni stotnik služil v brigadnem štabu generalmajorja Gustava Fragnerja viteza Fragnera (1809–1866).

Benedeku nasproti je stal načelnik pruskega generalštaba Helmuth von Moltke (1800–1891) z okoli 250.000 možmi, razporejenimi v štiri armadne skupine. Sredi junija je bila tako ena armadna skupina na hannoverski meji, ena v Gornji Šleziji, dve pa sta bili nameščeni blizu češke in saške meje. Po zastavljenih operativnih načrtih naj bi se tri od teh štirih armad (I. in II. ter t. i. Labska armada) združile na Češkem.⁷⁷ Avstrijski generali so predvidevali, da bodo pruske sile ubrale najkrajšo pot proti Dunaju, ki je vodila mimo Olomouca, kjer je Benedek sprva koncentriral svoje sile. Cesarske obveščevalne službe so pridobile precej natančne podatke o pruskih načrtih, ki so predvidevali prodor po črti Görlitz–Dresden–Kraljevi Gradec, toda Benedek se za ta poročila ni zmenil.⁷⁸ Nasprotno, po cesarjevem posredovanju je sprejel odločitev o premestitvi enot na Češko, k Josefovemu (Josephstadtu). Utrujajoči pohodi so med vojaštvom pustili sledi, zlasti pri tistih treh korpusih, ki so imeli nalogo varovati desno krilo cesarskih sil, saj jih je vrhovni poveljnik zelo pozno poslal proti Sudetom. Utrujene enote so pruske sile potolkle, kar pa ni vplivalo na Benedekovo (ne)ukrepanje. T. i. armada Iser, ki sta jo sestavljala avstrijski I. korpus in saška vojska, se je odločno postavila po robu pruskim silam (Labska in 1. pruska armada), a doživela poraz.⁷⁹ Zlasti pruski V. korpus pod poveljstvom generala Karla Friderika von Steinmetza (1796–1877) iz sestava 2. pruske armade pod poveljstvom kronskega

⁷² *Novice*, 23. 5. 1886, str. 172.

⁷³ Capuder, *Zgodovina*, str. 158.

⁷⁴ O spopadih glej: *Österreichs Kämpfe im Jahre 1866*.

⁷⁵ Feldzeugmeister – feldcajgmojster (tudi: feldcajgmajster) – general artilerije (Novak, *Nemščina brez učitelja*, str. 94).

⁷⁶ Wawro, *The Austro-Prussian War*, str. 53, 57–59.

⁷⁷ Prav tam, str. 53.

⁷⁸ Prav tam, str. 59–64.

⁷⁹ Bizjak, *Bitka pri Kraljevem Gradcu*, str. 63.

princa se je izredno izkazal v spopadih pri Nachodu 26.–27. junija 1866 in Avstrijce prisilil k umiku.

Ognjeni krst pri Čeških Skalicah

Po porazu in hudih izgubah, ki jih je pri Nachodu utrpel avstrijski VI. korpus podmaršala Wilhelma barona Raminnga (1815–1876), so se poraženci umaknili na zahod proti Češkim Skalicam (Skalitz). Mesto leži na južnem bregu reke Aupa, ki teče južno v mesto in jugozahodno od njega. Tod je potekala glavna cesta zahodno od Nachoda do Skalic. Skozi kraj je tekla tudi železniška povezava, ki je na tem območju zavijala od severovzhoda proti jugozahodu in se vzhodno od mesta obrnila proti jugu. Na severu in jugu so cesto in železnico obdajali gozdovi, kar je bilo slabo za morebitno delovanje konjenice. Prav tako je oba bregova reke povezoval le en v mestu stoječ most, kar je povzročalo težave pri razvrščanju vojaštva.

Podmaršal Raminng je vrhovnega poveljnika prosil, naj njegove zdesetkane enote na položajih pri mestu nadomesti VIII. korpus nadvojvode Leopolda. Benedek je to zamenjavo odobril, obiskal mesto ter nadvojvodi Leopoldu razkril svoje načrte. Ob ogledu položajev je opazil gibanje pruskih enot, za katere je menil, da se umikajo. Iz tega je Benedek potegnil sklep, da pri Skalicah ne bo prišlo do večjih spopadov, ter nadvojvodi naročil, naj se z VIII. korpusom – v primeru pruskega napada – umakne.⁸⁰ Nadvojvoda je dobil ukaz, naj sam v nobenem primeru ne izvaja napadov. A nadvojvoda Leopold se je v svoji aroganci požvižgal na te ukaze ter se odločil za napad na prusko Steinmetzovo 10. divizijo, ne da bi o tem obvestil generalštab. Vse to je bilo v nasprotju z vojaško disciplino in izraz čiste nepokorščine.

Leopoldov VIII. korpus je bil razvrščen takole: na levem krilu, severno od Skalic, je stala brigada težke konjenice generalmajorja Eugena von Schindlöckerja (1812–1887), na vzpetinah severno od Skalic je stala Fragnernova brigada, na avstrijskem desnem krilu, južno od Skalic, pa je stala Schultzeva brigada (uradno Rothova), ki je nadzirala jugozahodne pristope do mesta. Brigada Kreyssern je bila v središču, za glavnimi linijami, ter je bila rezerva. Bistvena težava te postavitve je bila, da je bilo levo krilo korpusa popolnoma izpostavljeno nasprotniku, saj je obsežen dubski gozd preprečeval vidljivost, tako da se je nasprotnik lahko enotam neopazno približal na 500 metrov.

Prav levo krilo pa je zamikalo pruske enote. Te se namreč niso umikale, kakor je ob obisku menil Benedek, pač pa so se pripravljale na napad na avstrijske sile. Pruski general Steinmetz je bil znan po

tveganju, zato je že zjutraj osmim bataljonom in trem topniškimi baterijami naročil, naj preizkusijo levo krilo nadvojvode Leopolda. General sam je prevzel poveljstvo nad 10. divizijo in jo povedel v napad na Skalice, da bi tako nasprotnika vezal na središče spopada, njegove preostale enote pa bi izvedle obkolitveni manever. Steinmetz se je odločil, da bo zasedel gozd severno od železnice in vzhodno od Čeških Skalic, istočasno pa je bil izdan ukaz za napade na gozd s severovzhoda. Prvi napad sta izvedla pruski 37. in 58. pehotni polk.

Ob enajstih dopoldne so se enote pruske 9. divizije znašle pod zapornim ognjem topniških baterij Fragnerneve brigade, a so brez večjih izgub našle kritje v gozdu Dubno. Ko je zvok grmenja topov dosegel Benedeka, je ta menil, da gre le za manjše operacije, saj se pruska armada umika. Kljub temu, da so ga posamezni poveljniki enot opozarjali, da bo prišlo do bitke, se ni posebej vznemirjal.⁸¹

Generalmajor Fragner se je samoiniciativno odločil, da bo s svojo brigado zadržal pruske sile v tamkajšnjem gozdu. Zato je na lastno pest zapustil utrjene položaje na vrhu hriba in odšel v napad, a je natel na zgoščeno streljanje pruske pehote.⁸² Samonigg je o tem napadu, ki ga je zdesetkal že prvi val pruskih salv, pozneje poročal, da so se celo Ukrajinci in Poljaki iz 15. pehotnega polka, ki je bil namenjen za rezervo, v nekakšni ekstazi, ki je tedaj vladala med moštvom, podali v napad in se znašli skorajda pred prvim valom napadalcev. Častniki so jih morali ustaviti in poslati nazaj. V tem spopadu s pruskimi silami se je znašlo okoli šest tisoč Avstrijcev, a so jih pruski strelci posekali z naglim streljanjem (*Schnellfeuer*). Med žrtvami tega streljanja je bil tudi poveljnik brigade Gustav Fragner vitez Fragner, ki je bil med moštvom. Zadele so ga tri krogle. Po izgubi poveljnika so skušali najti najstarejšega častnika brigade, a ga ni bilo nikjer. Vsi častniki so bodisi padli bodisi se skrivali pred pruskimi strelci in jih ni bilo mogoče najti. Brigada je bila razbita; izgubila je okoli 3000 mož in šest topov, kakor je po koncu vojne, decembra 1866, v poročilu o tem spopadu zapisal Samonigg.⁸³ V tem času so se vneli boji tudi v avstrijskem centru, med Fragnerovo in Schulzevo brigado, kjer je poveljeval polkovnik Leopold Kreysser von Kreyssern (1812–1866). Ta je uvidel slab položaj Fragnerneve brigade ter poslal na pomoč pet bataljonov, a ta ukaz je prišel prepozno. Pruske sile so zavzele poti in z naglim streljanjem zlomile ta napad. Še več, pruske enote so se podale v napad. Avstrijci so bili v izgubljenem položaju in zdesetkani prisiljeni k umiku. V bitki so cesarske sile tudi na račun slabe koordinacije in slabega nadvojvodovega poveljevanja doživele po-

⁸⁰ The Battle of Skalitz: http://www.historyofwar.org/articles/battles_scalitz.html (1. 8. 2021).

⁸¹ The Battle of Skalitz: <https://battlefieldanomalies.com/the-battle-of-skalitz/> (2. 8. 2021).

⁸² Wawro, *The Austro-Prussian War*, str. 170.

⁸³ Prav tam, str. 171.

lom, VIII. korpus pa je izgubil okoli 6000 mož, med katerimi je bilo okoli 3000 vojnih ujetnikov.⁸⁴

Nove bitke

Po tem krvavem ognjenem krstu je bil Samonigg že v naslednjih dneh znova vpet v spopade cesarskih sil; prvič že pri Kašovu (30. junija), kjer je doživel pošteno kanonado. A vse skupaj ni bilo nič v primerjavi z bitko, ki se je še obetala. 3. julija 1866 se je cesarska armada pod poveljstvom vrhovnega poveljnika severne armade Benedeka zapletla v spopad s pruskimi armadnimi skupinami v bitki pri Kraljevem Gradcu. V teh bojih, v katerih se je izkazal tudi na Ptuju rojeni sin slovničarja Janeza Krstnika Šmigoca (1787–1829), takratni polkovnik Julius Josef Anton von Schmigoz (1821–1889),⁸⁵ so cesarske sile doživele bridek poraz. Umik Benedekove armade so tedaj z veliko požrtvovalnostjo ter za ceno velikih izgub krile enote konjenice in avstrijski topničarji. Vojska se je torej umikala, ob tem pa manjši spopadi tudi v naslednjih dneh niso bili nobena redkost.⁸⁶

Generalštabni častnik Samonigg je doživel spopad v odločilni bitki pri Kraljevem Gradcu na levem krilu cesarske armade, kjer se je VIII. korpus zoperstavil silam pruske Labske armade. Po porazu so se ob umiku deli korpusa razpršili. 8. in 9. julija je Samonigg celo prevzel vodenje brigade, ki se je odcepila od korpusa, ter jo uspešno pripeljal k vojnemu zboru. Po teh dogodkih je bil 15. julija udeležen v še enem spopadu, ki je med cesarskimi silami in prusko vojsko potekal pri češkem kraju Dub. Polkovnik Roth je o Samoniggovem udejstvovanju zapisal: »*Ves čas kampanje je kazal neutrudno gorečnost, navdihoval ga je najstrožji občutek dolžnosti ter se je izkazal ne le s preudarnostjo in odličnim prepoznavanjem razmer, temveč ob vsaki priložnosti tudi z osebnim izkazanim pogumom.*«⁸⁷

Za izkazani pogum in preudarni nastop na bojišču pri vodenju brigade je generalštabni stotnik Johann Samonigg z najvišjim ukazom 28. oktobra 1866 prejel Red železne krone 3. stopnje z vojno dekoracijo.⁸⁸ Odlikovanje je bilo ustanovljeno že pod Napoleonom, po njegovem padcu pa ga je leta 1816 obnovil avstrijski cesar Franc I. Red železne krone (v treh stopnjah) je veljal za visoko odlikovanje, ki je po statutu do leta 1884, ko je prišlo do preureditve teh členov,⁸⁹ prejemniku prinašalo tudi pravico, da zaprosi za plemstvo.

21. julija je bilo podpisano premirje, 23. avgusta 1866 pa so v Pragi podpisali mirovni sporazum, ki je pomenil konec avstrijske prevlade v Nemški zve-

zi. Hkrati je ta vojaški polom sprožil plaz reform v cesarstvu – tako v ureditvi države kot v oboroženih silah.

Premestitve po koncu vojne

Po koncu vojne se je Samonigg znova znašel v vojaških vrstah pri opravljanju različnih zadolžitve. Od novembra 1866 do novembra 1868 je deloval kot generalštabni stotnik graškega generalnega poveljstva. V tem času je dva meseca delal v topografski pisarni ter vodil vojaško kartografiranje severozahodnega dela Tirolske. Sledila je njegova premestitev, saj je od novembra 1868 do konca maja 1869 sprva služboval pri 12. pehotni diviziji, nato pa pri krakovskem poveljstvu. Samoniggu so junija za tisto poletje zaupali še vodenje šolskega oddelka kartografije Vojne šole, od septembra pa je kratek čas deloval pri diviziji podmaršala Filipovića. Toda tam je bil res le nekaj tednov, nato pa je od septembra do decembra deloval pri vojnem ministrstvu. Decembra 1869 je postal profesor na Vojni šoli, ki jo je nekoč tudi sam obiskoval. Tam je bodoče generalštabne častnike poučeval o generalštabni službi ter vodil praktične vaje iz vojaške kartografije.⁹⁰

Ob koncu leta 1869 so stotnika Samonigga v vojaških dokumentih⁹¹ opisovali kot v vseh pogledih in na vseh položajih izvrstnega generalštabnega častnika, ki ga odlikujejo jasen in preprost pristop, veliko vojaškega takta ter odlična zmožnost presojanja danih situacij. O njegovem značaju so zapisali, da stremi k odličnim uspehom in se zato zelo zanima za svoje nadaljnje izobraževanje. Do nadrejenih je zelo spoštljiv, ustrežljiv in odprt, do podrejenih pa ima primeren odnos ter se vedno postavi zanje in deluje v njihovo korist. Pri tovariših in nadrejenih je bil Samonigg zelo spoštovan in priljubljen ter izredno družaben. »*Družbo si išče le najboljšo*«, so še zapisali v letni oceni in jo zaključili v rahlo poetičnem slogu z zapisom, da se v tej družbi mladi častnik »*giblje z veliko mero gracioznosti*«. Zanimiv je tudi vpogled v navedbe o znanju jezikov. Zapisali so, da je bil večš nemščine, pri kateri je uporabljal zelo dober stil (*mit sehr gutem Stil*), in slovenščine, italijansko je takrat obvladal le za službene potrebe zadovoljivo, francosko pa le deloma (*ziemlich gut*); istočasno se je takrat učil še angleško in rusko.⁹²

Družinsko življenje in napredovanja

Kot ugleden častnik in profesor na elitni vojaški izobraževalni ustanovi se je Samonigg začel ozirati za življenjsko družico. Našel jo je v gospodični Berthi

⁸⁴ Prav tam, str. 171–179.

⁸⁵ Več o njem gl. Rozman, Feldmaršallajtnant, str. 23–30.

⁸⁶ Podrobneje o vlogi topništva in bitki gl. Kastl, *Moja doživetja*.

⁸⁷ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

⁸⁸ Prav tam.

⁸⁹ Prim. *Slovan*, 14. 8. 1884, str. 272, »Cesarsko pismo«.

⁹⁰ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

⁹¹ O previdnosti pri prebiranju tovrstnih ocen v vojaških personalnih mapah gl. Deák, *Beyond Nationalism*, str. 20–21.

⁹² Prav tam.

Anni Elisabethi Lachéze, ki jo je 29. oktobra 1870 popeljal pred oltar.⁹³ Toda pred tem je moral odpraviti vse omejitve in zadostiti cesarskim predpisom, ki so jih bili deležni častniki ob sklepanju zakonskih zvez. Vojska namreč »ni hotela, da bi si njeni mladi častniki prehitro ustvarili družine in jih potem ne bi mogli preživljati«. Zato so uvedli posebne poročne kavcije (*Heiratskaution*), ki naj bi z ustreznimi letnimi obrestmi omogočale primerno preživetje častniških družin.⁹⁴ Višina poročne kavcije se je razlikovala glede na čin, leta službe itd. Leta 1880 so časopisi poročali, da so morali častniki, ki še niso dopolnili 30 let, plačati 24.000, tisti nad 30 let pa 12.000 goldinarjev poročne kavcije.⁹⁵ Iz dokumentov izvemo, da je Samonigg kot ženin plačal poročno kavcijo v višini 24.000 goldinarjev.⁹⁶ O tem in o cesarjevem dovoljenju za Samoniggovo poroko so poročali tudi vojaški listi.⁹⁷

Po poroki je Samonigg še naprej deloval kot profesor na Vojni šoli, o kateri so tu in tam pisali tudi časopisi. *Grazer Zeitung* je 9. junija 1871 poročal o nameranih aktivnostih slušateljev Vojne šole tisto poletje. V času od 1. julija do konca avgusta je generalštabni častnik stotnik Samonigg, pripadnik 17. pehotnega polka, s svojim oddelkom izvajal terenske vaje v rekognosciranju po deželah Zg. Avstrija, Salzburg, Štajerska, Koroška in Kranjska.⁹⁸ Takšne vaje so bile »nekakšna vojaška igra (*Kriegspiel*), ki se ni igrala le na zemljevidu, temveč na resničnem bojišču, le brez pravih vojakov. /.../ Obe strani sta se premikali druga proti drugi, jahali skoraj 40 kilometrov na dan, izdajali ukaze in poveljevali, kot da bi šlo za resničen spopad.«⁹⁹ Te vaje, ki so jih izvajali po vsem cesarstvu, so častnikom generalštaba omogočale temeljito spoznavanje geografije »vseh pokrajin cesarstva«.¹⁰⁰

Stotnik Samonigg je 5. oktobra 1871 skupaj s soprogo prvič okusil srečo mladih staršev. Tega dne mu je žena Berta povila hčerko Adele Marijo. Že v prihodnjem letu, točneje, 19. novembra 1872, se je rodila še Hanna Bertha Elise.¹⁰¹ Rojstvo druge hčerke pa je tedaj le še nadgradilo veselo ozračje v družini, saj je v začetku tega meseca oče Samonigg znova napredoval in kot profesor na Vojni šoli dosegel majorski čin. V času predavateljske službe se je dejavno vključeval v družbeno in društveno življenje. Tako je o svojih izkušnjah in vojaških vedah večkrat predaval v različnih društvih,¹⁰² svoje izsledke oziroma preda-

vanja pa objavljaval v različnih vojaških listih. Prav leta 1873 je bil v VII. zvezku *Organ des Wiener militärwissenschaftlichen Vereins* objavljen Samoniggov prispevek, v katerem se je posvečal pruskemu generalu in vojaškemu teoretiku Gerhardu von Scharnhorstu (1755–1813) in reorganizaciji pruskih oboroženih sil po tilsitskem miru (9. julija 1807).¹⁰³

To pa je bilo tudi zadnje poletje, ki ga je major Samonigg preživel na Vojni šoli, saj je bil že 16. septembra 1873 prestavljen k enotam; s 1. oktobrom je namreč nastopil službo pri novoustanovljenem pehotnem polku št. 79 bana Jelačića, kjer je prevzel poveljstvo nad bataljonom. Za dotedanje delo predavatelja je tri dni po nastopu te službe pri polku prejel še najvišjo pohvalo.¹⁰⁴

Cesar Franc Jožef je 1. decembra 1873 ustanovil vojno medaljo (*Kriegsmedaille*) z namenom, da tako počasti vse, ki so se bojevali v vojnah v času njegovega vladanja. Namenjena je bila vsem, ki so med letoma 1848 in 1869 sodelovali vsaj v enem vojnem spopadu, ne glede na čin in družbeni položaj.¹⁰⁵ Takšno medaljo je 16. oktobra 1874 prejel tudi major Samonigg. Majorja so 1. novembra 1875 iz enote znova poklicali v generalštab, kjer je prejel nove zadolžitve. Sprva je delal v vojaški kartografski pisarni za tuje države. V tej vlogi je bil Samonigg že kot novopečeni podpolkovnik (povišan s 1. majem) poleti 1876 poslan na študijsko potovanje po severni in srednji Italiji, septembra t. l. pa si je pri Modeni ogledal vojaške manevre 2. korpusa italijanske vojske, ki so potekali od 1. do 15. septembra. O manevrih je v naslednjem letu objavil temeljito poročilo v reviji vojaškega društva *Organ der Militärwissenschaftlichen Vereine*.¹⁰⁶ V tem letu je bil tudi član izpitne komisije na Vojni šoli.

Podpolkovnik Samonigg je od sredine maja do sredine junija 1877 pod vodstvom ekselence poveljnika generalštaba Antona von Schönfelda (1827–1898) izvajal generalštabne vaje v Zgornji Avstriji, avgusta, septembra in oktobra pa je bil osem tednov prisoten pri kartografiranju Galicije, Tirolske in Beneške.¹⁰⁷ 26. avgusta 1877 je bil za Samonigga znova dan sreče in veselja, saj se mu je rodil edini sin, ki so ga krstili za Adolfa Bertholda Mario.¹⁰⁸

Šef urada – novopečeni plemič

29. avgusta 1878 je podpolkovnik Samonigg postal šef vojaškega urada za topografijo, slabo leto pozneje pa je s 1. majem 1879 postal polkovnik.¹⁰⁹

⁹³ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, GBBL Samonigg.

⁹⁴ Stergar, *Vojski prijazen*, str. 23.

⁹⁵ Prim. *Neuigkeits Welt Blatt*, 8. 9. 1880.

⁹⁶ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

⁹⁷ Prim. *Die Vedette*, 4. Band, II. Jahrgang, 1870, str. 247, »Heiratsbewilligung«.

⁹⁸ *Grazer Zeitung*, 9. 6. 1871, str. 4, »Uebungs-Recognoscirung der Kriegsschüler«.

⁹⁹ Sondhaus, *Franz Conrad*, str. 59.

¹⁰⁰ Prav tam, str. 60.

¹⁰¹ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, GBBL Samonigg.

¹⁰² Prim. *Der Kamerad*, 28. 3. 1873, str. 6, »Wiener militär-wissenschaftlicher Verein«.

¹⁰³ Prim. Samonigg, Scharnhorst, v: *Organ des Wiener Militär-Wissenschaftlichen Vereins*, Bd. VII, 1873, str. 49–70.

¹⁰⁴ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

¹⁰⁵ Prim. *Laibacher Zeitung*, 3. 12. 1873.

¹⁰⁶ Samonigg, Die vorjährigen Manöver, v: *Organ der Militär-Wissenschaftlichen Vereine*, XIV. Band, 1877, str. 403–450.

¹⁰⁷ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

¹⁰⁸ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, GBBL Samonigg.

¹⁰⁹ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

Kot nosilec Reda železne krone je cesarja zaprosil za plemenitenje. V prošnji, ki jo je naslovil na cesarja, je bil špartansko kratak in ni priložil lastnega življenjepisa, le izpis iz vojaške evidence o svoji službi v oboroženih silah. Zato pa je mogoče prebrati nekaj več o grbu, ki si ga je izbral. Samoniggov predlog grba je bil kvadriran zlato-moder ščit s črno prečko, v kateri so tri zlate zvezde. Nad ščitom sta dva kronana turnirska šlema s črno-zlatim in modro-zlatim pregrinjalom. Iz desne krone rasteta zaprti zlato-črno deljeni orlovi perutnici, iz leve krone pa raste vitez z brki v zlato obrobljenem oklepu, s šlemom s tremi nojevimi peresi, zlatim med dvema modrima, v dvignjeni desnici drži meč, levico upira v bok. Pod ščitom se vije zlat trak z napisom SEMPER IDEM v črni lapidarni pisavi.¹¹⁰ Cesar je prošnji ugodil in polkovnik je 22. januarja 1880 postal plemič – vitez (*Ritter v. Samonigg*), o čemer so poročali tudi časopisi.¹¹¹

V letu, ko je sin šoštanskega trgovca postal plemič, so ga njegovi nadrejeni v letni oceni opisovali kot zelo nadarjenega častnika ter tudi to pot posebej izpostavljali njegovo izobraženost, sposobnost jasnega zaznavanja in ustrezne presoje ter primerno vojaško taktčnost. Zapisali so, da je »*ein vörzuglicher*« generalštabni častnik z bogatim poznavanjem geografije. Urad je vodil v popolno zadovoljstvo predpostavljenih; prav tako se je odlično obnesel v vseh višjih generalštabnih službah. Ocenili so še, da je primeren za misije na tujem. Kot poveljnik pehotnega polka je opravljal službo v enoti ter se odlično obnesel kot poveljnik bataljona. Znova so izpostavljali njegovo skrb za dodatno izobraževanje, značajske pa so ga označili kot »*Ehrenwerther Charakter*« – človeka častnega značaja in sangvinika. Tovrstna ocena ni ravno pogosta in je morda zato toliko bolj zanimiva. Fizično so ga opisali kot srednje visoke, korpulentne postave in primerne za vse vojaške službe. Tudi o znanju jezikov tega leta najdemo drugačne ocene kakor leta 1869, kar kaže na to, da se je Samonigg zaradi narave svoje službe trudil zadostiti tudi tem predpisom in poznavanju več jezikov monarhije, kar mu je gotovo koristilo. Tako so takrat navedli, da je polkovnik popolnoma in z dobrim stilom obvladal nemški jezik, slovensko, italijansko in francosko je govoril dobro, pisal pa nekoliko slabše (*ziemlich gut*), za službene potrebe se je zadovoljivo naučil tudi hrvaškega jezika, pri angleščini in ruščini pa je bil še vedno začetnik.¹¹²

Novi plemič, polkovnik vitez Samonigg, je kot šef vojaškega topografskega urada večkrat obiskal vojaške postojanke po vsej monarhiji, zbiral ustrezne

informacije ter se spoznaval z dejanskimi razmerami. Na takšnem informativnem potovanju je obiskal Borno in Hercegovino. V Gorazdah ga je sprejel takrat mladi stotnik Franz Conrad von Hötzendorf (1852–1925), poznejši načelnik generalštaba cesarskih oboroženih sil, ki je bil polkovniku znan že po prenekaterih izdelanih skicah in geografskih poročilih. Zaradi njih je postal pozoren na mladega Hötendorfa in ga ob tem srečanju povabil v svoj urad. Toda mladi častnik ga je zavrnil, rekoč, da morda kdaj pozneje, saj se je želel udeležiti načrtovane operacije v Sandžaku. Polkovnika je Hötendorf nato popeljal po utrjenih položajih na višinah okoli mesta.¹¹³ Toda Samonigg ni pozabil na mladega častnika, ki je po končani zasedbi Sandžaka, novembra 1897, sprejel njegovo ponudbo in bil premeščen na Dunaj. Kmalu po prihodu v cesarsko prestolnico je stotnik Hötendorf prevzel dolžnosti v uradu za topografijo, kjer mu je bil predstojnik polkovnik vitez Samonigg, ki ga je Hötendorf v spominih ocenil kot strogega, natančnega in zahtevnega predpostavljenega (*ein strenger, genauer, viel fordernder Vorgesetzter*). Kljub temu je Hötendorfova mati s polkovnikovo družino stala prijateljske vezi, kakor še piše Hötendorf v svojih spominih.¹¹⁴

Vodstvene funkcije

Funkcijo šefa urada je polkovnik vitez Samonigg opravljal do 10. aprila 1881, nato pa so mu bile zaupane nove službe. Tako je junija 1881 odšel v Galicijo, kjer je postal poveljnik generalštaba 11. korpusa generalnega poveljstva v današnjem Lvivu (nem. Lemberg).¹¹⁵ Takrat je habsburški dvor, po atentatu na ruskega carja Aleksandra II. (1818–1881), imel z Rusijo dokaj hladne odnose, saj so Rusi idejo panslavizma uporabljali tudi kot sredstvo agitacije proti Avstriji. Temu primerno so v avstrijskem vojaškem vrhu morali računati tudi na možnost eskalacije razmer v oborožen spopad. V teh razmerah je torej poveljstvo lvovskega korpusa vodil feldcajgmajster vojvoda Wilhelm Württemberški (1828–1896), ki je v načelniku štaba, vitezu Samoniggu, našel pravega človeka za uspešno delovanje. Oktobra 1881 je Samonigg sodeloval pri posvetovanjih, ki so potekala na Dunaju pod predsedstvom nadvojvode Albrechta. Načelnik štaba 11. korpusa je tedaj podal več predlogov o potrebnih reformah, kar je v lapidarnem vojaškem jeziku zajel na štirih straneh. Rezultat teh posvetovanj naj bi bila uvedba teritorialnega sistema vojske leta 1882, s čimer je Galicija doživela gospodarski preporod.¹¹⁶ Samonigg je uspešno izvajal potrebne reforme in vojaške enote pripravil na morebitno mobilizacijo.

¹¹⁰ AT ÖSTA, AVA, Adelsakten, Adelsakte von Samonigg, Johann, Rittsdt., 22. I. 1880. – Za posredovano dunajsko arhivsko gradivo in opis grba se zahvaljujem dr. Mihi Preinfalku.

¹¹¹ *Oesterreichischer Soldatenfreund*, 23. 4. 1880, str. 4: Ritterstands-Verleihung.

¹¹² AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

¹¹³ Conrad v. Hötzendorf, *Mein Anfang*, str. 87–88.

¹¹⁴ Prav tam, str. 132.

¹¹⁵ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

¹¹⁶ Strobl, *Geschichte*, str. 373–374.

Za to uspešno opravljeno delo je 28. oktobra 1884 prejel viteški križec Leopoldovega reda.¹¹⁷

Vitez Samonigg je bil načelnik štaba do 19. oktobra 1884, potem so mu zaupali poveljstvo 23. pehotne brigade, že v naslednjem letu (1885) pa je z majskega napredovanja postal generalmajor. Leta 1886 je bil premeščen in je postal poveljnik 8. pehotne brigade v Brnu, 24. septembra 1889 pa so mu zaupali poveljevanje nad 5. pehotno divizijo v Olomoucu. Generalmajor vitez Samonigg je s 1. majem 1890 napredoval in postal podmaršal (*Feldmarchalleutnant*) ter naslednja tri leta deloval pri diviziji v Olomoucu.¹¹⁸ Tam si je ves čas prizadeval za izboljšanje izobraževanja vojaštva ter vzdrževanje discipline na visoki ravni; obenem je skrbel za dobro počutje tako častnikov kot vojaških obveznikov ter večkrat zastavil svoje ime za njihove upravičene pripombe in pomisleke. Zato je užival polno zaupanje vojaštva. Tudi mesto Olomouc in njegovi prebivalci so se vitezu Samoniggu priljubili, sam pa si je prizadeval, da bi kot zvest občudovalec velikega vojskovodje Radetzkega temu priskrbel primeren spomenik.¹¹⁹ Njegova prizadevanja so obrodila sadove, saj je leta 1892 mesto Olomouc res postavilo pomnik očetu Radetzkeemu, nekdanjemu poveljniku olomouške trdnjave.¹²⁰

Na vrhu: generalni inšpektor vojaških šol

To je bil lep zaključek Samoniggovega bivanja v tem moravskem mestu, saj so ga 17. oktobra 1893 poklicali v vojno ministrstvo na Dunaj. Morda velja kot zanimivost omeniti tudi oceno o znanju jezikov iz leta 1893. Takrat so za podmaršala zapisali, da je popolnoma obvladal nemščino, dobro je znal še slovensko, italijansko in francosko. Nekaj malega je znal še poljsko in rusko, za službene potrebe zadovoljivo pa je govoril tudi hrvaški jezik.¹²¹

Samonigg je sprva deloval v ministrstvu, kjer se je še podrobneje seznanil s težavami vojaških izobraževalnih ustanov, kjer so vse bolj težili k spremembam. Desetletja je namreč prevladovala težnja po nizki izobrazbeni ravni kadetov, zdaj pa je vojska ubrala nasprotno pot. Prav to nalogo reformiranja sistema so leta 1895 zaupali Samoniggu.¹²² 8. januarja 1895 je časopis *Slovenec* poročal: »Podmaršal vitez Samonigg je imenovan generalnim nadzornikom vojaških šol,

generalni major Gustav Uher je imenovan poveljnikom tehniških vojaških tečajev.«¹²³

Rudolf Andrejka je o vitezu Samoniggu kot generalnem inšpektorju med drugim zapisal: »Na tem položaju je skušal spraviti kadetnice na stopnjo civilnih srednjih šol in uvedel obvezno maturo. Ne ozirajoč se na stare tradicije, je izvajal svoje reforme, odstavljaj in premeščal učitelje voj. šol, kar mu je nakopalo mnogo nasprotstev.«¹²⁴ Ta zapis je treba prebirati previdno, saj takratno časopisje poroča, da je bila funkcija generalnega inšpektorja bolj posvetovalne in ne odločujoče narave.

Cesar Franc Jožef je 30. januarja 1897 podmaršala viteza Samonigga počastil z naslovom tajnega svetnika.¹²⁵ Visoka čast pa najbrž ni imela večjega vpliva na Samonigga, ki si je iskreno prizadeval za reformo vojaškega šolstva, pri čemer pa, kakor se zdi, ni bil najbolj uspešen. Zaradi tega naj bi se generalni inšpektor že leta 1898 odločil za upokojitev. 27. aprila 1898 je *Oesterreichischer Soldatenfreund* poročal, da je bil generalni inšpektor podmaršal Johann vitez Samonigg upokojen, ob upokojitvi pa je dobil titularni čin generala topništva (*Feldzeugmeister*) in veliki križ reda Franca Jožefa.¹²⁶ O tej upokojitvi so aprila poročali tudi drugi časopisi.¹²⁷

Prav to Samoniggovo dejanje je doživelo izjemen odmev v takratni družbi. *Mährisches Tagblatt* je poročal, da se zelo redko zgodi, da bi upokojitev aktivnega častnika, »čeprav z najvišjimi častmi«, vzbudila tolikšno zanimanje kot Samoniggova. Ob tem so domnevali, da je do upokojitve najverjetneje prišlo bolj zaradi tega, ker mu ni uspelo uresničiti svojih temeljnih reformnih predlogov v prenovitvi vojaškega izobraževalnega sistema kakor zaradi fizične oslabelosti generalnega inšpektorja. Ob tem so poskušali na kratko opisati tudi njim poznano ozadje dogajanja v vojaških vrstah. Poročevalec je tako navajal, da se je leta 1893 zdelo, da je vojska končno doumela pomembnost poenotenja in posodobitve izobraževanja častniškega kadra. Vojaško vodstvo si je po mnenju pisca prizadevalo za temeljito preново, zato je vzpostavilo novo funkcijo generalnega inšpektorja vojaških izobraževalnih ustanov, za to mesto pa je bil izbran prav vitez Samonigg, kar je povsod naletelo na odobravalne odzive, saj so se zavedali njegovih izkušenj in praktičnih sposobnosti. Težava pa je bila v tem, kakor je zapisal poročevalec, da generalni inšpektor ni bil neodvisen kakor v Nemčiji. V habsburškem cesarstvu je bila funkcija le svetovalnega

¹¹⁷ *Fremden-Blatt*, 21. 3. 1915, str. 5, »ZFM [!] Johann Freiherr v. Samonigg. Ein Nachruf von G. d. I. d. R. Albin Freiherrn zu Teuffenbach«.

¹¹⁸ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann.

¹¹⁹ *Fremden-Blatt*, 21. 3. 1915, str. 5, »ZFM [!] Johann Freiherr v. Samonigg. Ein Nachruf von G. d. I. d. R. Albin Freiherrn zu Teuffenbach«.

¹²⁰ Prim. *Mährisches Tagblatt*, 6. 5. 1892, str. 4, »Die Enthüllung der Radetzky-Gedenktafel am Olmützer Gemeindehause«.

¹²¹ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Haupt-Bericht 1893 Samonigg Johann.

¹²² Strobl, *Die Geschichte*, str. 375.

¹²³ *Slovenec*, 8. 1. 1895, s. p., »Telegrami«.

¹²⁴ Andrejka, »Samonigg, Ivan« (<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi535365/>) (1. 8. 2021).

¹²⁵ Prim. *Laibacher Zeitung*, 6. 2. 1897, str. 1, »Amtlicher Theil«.

¹²⁶ Prim. *Oesterreichischer Soldatenfreund*, 27. 4. 1898, str. 4, »Militärische Rundschau«.

¹²⁷ Prim. *Grazer Volksblatt*, 24. 4. 1898, str. 3, »Aus dem Militär-Verordnungsblatte«.

značaja, kar je pomenilo, da ima avstrijski generalni inšpektor bolj kot ne zvezane roke, posledično pa tudi do temeljitih reform ni moglo priti. Vitez Samonigg si je prizadeval, da bi bil položaj inšpektorja vendarle bolj upoštevan; na njegovo pobudo so to končno spoznavali tudi v ministrstvu in znova se je prebudilo upanje, da bo do prepotrebni reform končno prišlo, kar pa se ni zgodilo. Zato bo imel vsak njegov naslednik težko opravilo pri reševanju tega vprašanja, so še navedli v časopisu.¹²⁸

V pokoju

General vitez Samonigg se je po upokojitvi naselil v svoji vili v Gradcu, kjer je bil živahno vpet v življenje tamkajšnje družbe, o čemer so poročali tudi časopisi. Upokojeni Samonigg je tako postal član cesarsko-kraljeve Geografske družbe na Dunaju, zanimal se je za arheološka izkopavanja v Radvanju, se udeleževal različnih sprejemov, slovesnosti in banketov ter bil dejaven član Historičnega društva za Štajersko in predsednik turističnega združenja Adria. O vsem tem so poročali časopisi, a tudi o njegovih otrocih niso molčali. Tako je leta 1901 njegova hči Adele, poročena baronica Rhon von Rohnau,¹²⁹ v Olomoucu izvajala klavirski koncert, njegova druga hči pa je v podobni vlogi leta 1903 sodelovala v Gradcu na proslavi v spomin cesarice Elizabete.¹³⁰

Stari general je kot donator večkrat prispeval za nego ubogih, nekajkrat pa je bil tudi sprejet pri cesarju v avdienci. V Gradcu se je spoprijateljil z graškim univerzitetnim profesorjem Richterjem, ki je pripravljal delo o Bosni in Hercegovini. Samonigg naj bi se, da bi poslušal njegova predavanja, celo vpisal na graško univerzo, z njim pa naj bi tudi potoval po severni Afriki. Poleg tega je bil član častnega odbora turnirja v mečevanju, ki je potekal v Gradcu, ter vrste drugih organizacij in društev.¹³¹

Vitez Samonigg je bil posebej vnet za ohranjanje spomina na posamezne častnike in generale, ki so v zgodovini pustili vidne sledi. Zato je bil med agilnimi pobudniki in član komiteja za postavitve spomenika svojemu nekdanjemu nadrejenemu generalu Wilhelmu Würtemberskemu,¹³² do česar je leta 1907 tudi zares prišlo. V zahvalo za to je od würtemberskega vladarja prejel veliki križec reda würtemberske

kraljeve krone ter Friedrichovega reda.¹³³ Počastil pa ga je tudi cesar Franc Jožef, in sicer s tem, da je Samonigg 15. novembra 1908 prejel titularni naslovni čin generala pehote (*General d. Inf.*).¹³⁴

V Gradcu je bil general vitez Samonigg tudi član odbora za postavitve spomenika častniku Francu vitezu Hackherju (1764–1837), branitelju graškega graškega hriba leta 1809, ki si je za to udeleževanje v bojih proti francoskim silam prislužil viteški križec reda Marije Terezije in baronski naslov. Spomenik so postavili in slovesno odkrili 18. oktobra 1909.¹³⁵

Začetki sinove vojaške kariere

Ob vseh teh aktivnostih je lahko general spremljal napredovanja svojega sina v vojaški suknji. Adolf vitez Samonigg je zaradi očetove kariere in družbe že zgodaj spoznal vojaški poklic ter se odločil slediti očetovim stopinjam.

Zaradi očetovih službenih mest in selitev je bilo tudi sinovo šolanje sprva razpeto med več različnih izobraževalnih ustanov. Tako je 1. razred gimnazije obiskoval v Brnu, 2. do 5. razred v Olomoucu, 6. razred na Dunaju, 7. in 8. razred pa na terezijanski gimnaziji na Dunaju, od koder ga je pot vodila na vojno akademijo (smer topništvo), ki jo je obiskoval v letih 1896–1899 in jo zaključil z zelo dobrim uspehom.

Na cesarjev rojstni dan, 18. avgusta 1899, je kot absolvent akademije postal poročnik in vstopil v aktivno vojaško službo k 9. topniškemu polku.¹³⁶ Vojaški ocenjevalci so mladega poročnika Adolfa Samonigga po prvem letu delovanja opisali kot srednje vitke, še ne povsem razvite telesne postave, primerne za vse službe v miru in vojni. Značajsko je bil ocenjen kot častnik dobrega značaja, ki ima vesel in živahen temperament, zelo dobrih sposobnosti, ki zna zelo hitro pravilno razumeti situacijo. Ta ocena se ne razlikuje dosti od tistih, ki so jih – sicer mestoma v drugačni formulaciji – uporabili pri ocenjevanju njegovega očeta. Kot mlad poročnik je premogel znanje in spretnosti za opravljanje poklicnih nalog in se je dobro znašel kot častnik baterije. Pri poučevanju nabornikov je Adolf vitez Samonigg dosegel dobre rezultate. Imel je dobro (torej povprečno!) teoretično znanje o artileriji in streljanju, praktičnega znanja pa si še ni pridobil. Ocenili so ga še kot zelo zagnanega in ambicioznega mladeniča, ki je do nadrejenih zelo spoštljiv in uslužen, do sebi enakih

¹²⁸ *Mährisches Tagblatt*, 26. 4. 1898, str. 2–3, »Die Pensionierung des FML von Samonigg«.

¹²⁹ Adele Samonigg se je 31. julija 1893 v Olomoucu poročila s poročnikom Adolfom baronom Rohn v. Rohnauom. Ob tej priložnosti je zaradi vere (ona katoličanka, on evangeličan) prišlo do nekaj neljubih zapletov. Nevesta je potem prestopila v evangeličansko vero. O tem so poročali tudi časopisi. Glej: *Mährisches Tagblatt*, 1. 8. 1893, str. 3, »Die Trauung des Fräuleins Adele v. Samonigg«.

¹³⁰ Prim. Poles, *Znameniti sin*, str. 11.

¹³¹ Prav tam.

¹³² Prim. *Neues Wiener Tagblatt*, 25. 1. 1901, str. 27, »Ein Denkmal«.

¹³³ Poles, *Znameniti sin*, str. 11.

¹³⁴ Prim. Schmidt-Brentano, *Die k. k. bzw. k. u. k. Generalität 1816–1918*, str. 158 (<https://dokumen.tips/documents/die-k-k-bzw-k-u-k-generalitaet-1816-1918.html>) (12. 8. 2021).

¹³⁵ Prim. *Grazer Volksblatt*, 18. 10. 1909, str. 2–3, »Die Enthüllung«.

¹³⁶ Na spletni strani arhiva je v popisu napačno navedeno, da je bil dodeljen k enoti konjenice. Prim. *ÄT ÖSTA, KA, Militärische Nachlässe*, 373 (B, C) Samonigg von, Adolf.

ustrežljiv, do podrejenih pa službeno vljuden. Med moštvom si je prizadeval vzdrževati potreben red in disciplino.

V tej enoti je kot poročnik služboval naslednjih pet let, dva meseca in 13 dni, ko je 1. novembra 1904 končno dočkal prvo napredovanje in postal nadporočnik. Čas do napredovanja je bil dokaj dolg in šele podroben vpogled v dokumente nam pove, da je bila težava najverjetneje povezana z njegovim izobraževanjem. V letu 1900/1901 se je uril na jezdni šoli, a glavna ovira za napredovanje je bila Samoniggovo neznanje polkovnega jezika. Iz dokumenta, ki nam generalovega sina Adolfa predstavlja v prvem letu njegove vojaške službe, razberemo, da je popolnoma obvladal nemški jezik, zelo dobro se je v pisani in govorjeni obliki izražal v francoščini, za službene potrebe je znal tudi češki jezik, toda polkovnega jezika enote – slovenščine! – ni bil več. Zato so določili, da se je mora naučiti do 17. avgusta 1902. Očitno je ta čas dobro izkoristil in se vsaj za službene potrebe zadovoljivo (*Dienstgebrauche genügend*) naučil slovenščine. Pri vpisih pa moramo biti previdni; kot zanimivost lahko navedemo, da so leta 1904 o njegovem znanju francoščine poročali popolnoma drugače kakor nekaj let poprej; zapisali so, da je znal le »nekaj« (*etwas*) francoščine v pisani in govorjeni besedi. Dve leti pozneje so Adolfovo znanje jezikov opisali takole: nemško govori in piše tekoče in korektno, slovensko (polkovni jezik) dobro (*gut*); češko za službene potrebe zadovoljivo (*Dienstgebrauche genügend*), francosko pa to pot dobro. Leta 1905 so o Adolfu v letni oceni zapisali, da se je v vseh pogledih odlično izkazal kot namestnik polkovnega adjutanta. Pri vajah je pokazal zelo dobro poznavanje uporabe orožja in pravilno ocenil taktične situacije. Na vajah tistega leta je svoje znanje in poznavanje artilerije ter streljanja zelo dobro izkoristil. Ocenili so ga kot primerne za generalštabno službo ter oceno zaključili z zapisom: »Je zelo sposoben in vsestranski častnik« (*Ist sehr tüchtiger, vielseitig verwendbarer Offizier*).¹³⁷ Oče Johann je najbrž upal, da bo sin napredoval vsaj tako hitro in uspešno kakor on, a spričo razmer do tega ni prišlo. Je pa z zanimanjem še naprej spremljal sinovo vojaško karierno pot.

Čas v Badnu

Leto 1909 je bilo za titularnega generala topništva viteza Samonigga v splošnem čas selitev, jubilejev in pretresov. Že maja je časopisje poročalo o spominski slovesnosti, ki je potekala v Südbahnhotelu na Semmeringu. 15. maja so se po petdesetih letih tam zbrali vsi še živi gojenci tehnične akademije v Znojmu, ki so 14. aprila 1859 končali z izobraževanjem. Med številnimi, ki so se udeležili te slovesnosti, je bil tudi

vitez Samonigg.¹³⁸ V tem času se je že pripravljal na odhod iz štajerskega deželnega glavnega mesta. Zaradi družinskih razlogov se je namreč tistega poletja preselil na Dunaj, kakor so poročali časopisi: »Feldcajgmajster v pokoju, vitez Samonigg je zapustil naše mesto, da bi se za stalno naselil v Badnu pri Dunaju. Vilo na Hilmgasse 12 je prodal Rudolfu Mayerju /.../ za 60.000 K. Slovo gospoda feldcajgmajstra viteza Samonigga bo v našem mestu za sabo pustilo veliko vrzel. Štel je vendarle med najopljivnejše člane društev Rdeči križ, Adria, v odboru za Hackerjev spomenik in drugih telesih.«¹³⁹ V Badnu se je naselil v hiši na naslovu Župnijski trg 5. V seznamu, ki ga je objavil lokalni list, je navedeno, da je bila takrat s Samoniggovo družino tudi hčerka Adele baronica Rohn-Rohnau. Skupaj s služinčadjo je v hiši živelo deset oseb.¹⁴⁰

V prvih dneh novembra 1909 so časopisi poročali o napredovanju Samoniggovega nečaka, takratnega polkovnika Alfreda viteza Hinkeja, ki je 27. oktobra postal poveljnik 14. pehotnega polka.¹⁴¹ To pa je bila najbrž zadnja vesela vest za Samoniggovo sestro in Hinkejevo mater Fani, ki je 17. novembra tega leta v 73. letu starosti umrla v Gradcu.¹⁴² Pokopali so jo 19. novembra na pokopališču pri Sv. Leonardu.¹⁴³ Po sestrinem pogrebu se je podmaršal Samonigg vrnil v Baden, kjer si je privoščil krajši oddih,¹⁴⁴ decembra pa je praznoval svoj 70. rojstni dan. Ob tej priložnosti so mu voščili v lokalnem časopisu *Badener Zeitung* ter posebej izpostavili njegovo telesno čilost in duševno svežino ter mu zaželeli »še mnoga leta čvrstega zdravja in neskončne življenjske radosti v našem lepem Badnu«.¹⁴⁵

Leta 1910 je titularni general topništva Johann vitez Samonigg postal častni član Historičnega društva za Štajersko, posebno pohvalo pa je prejel tudi od članov društva štajerskega deželnega muzeja. Samoniggu je 24. julija 1910 cesarska pisarna izdala diploma, s katero je bil skupaj s potomci povzdignjen med barone.¹⁴⁶ O tem je časopisje, zanimivo, poročalo šele jeseni.¹⁴⁷ V ohranjeni prošnji Samonigg ni spreminjal dotedanjega družinskega grba; edina sprememba je le v tem, da na ščitcu počiva še sedemrogljna baronska krona.¹⁴⁸

¹³⁸ Prim. *Neue Freie Presse*, 22. 5. 1909, str. 8, »Ausmusterungs – Erinnerungsfest«.

¹³⁹ Cit. po: Poles, Znameniti sin, str. 11.

¹⁴⁰ *Cur und Fremden-Liste des Curortes Baden bei Wien*, 4. 9. 1909, str. 5, »Ausgegeben«.

¹⁴¹ Prim. *Neue Schlesische Zeitung*, 2. 11. 1909, str. 2, »Militärische Ernennung«.

¹⁴² *Grazer Tagblatt*, 18. 11. 1909, str. 21, »Todesfälle«.

¹⁴³ *Grazer Volksblatt*, 19. 11. 1909, str. 5, »Todesfälle«.

¹⁴⁴ Prim. Poles, Znameniti sin, str. 11.

¹⁴⁵ *Badener Zeitung*, 25. 12. 1909, str. 3, »Personalnachricht«; Poles, Znameniti sin, str. 11.

¹⁴⁶ Poles, Znameniti sin, str. 11.

¹⁴⁷ Prim. *Neues Wiener Journal*, 14. 10. 1910, str. 3, »In den Adelstand erhoben«.

¹⁴⁸ Prim. AT ÖSTA, Adelsakten, Adelsakte von Samonigg, Johann, Freiherrnstand, 24. VII. 1910.

¹³⁷ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Adolf.

Baronski grb Johanna Samonigga

(AT ÖSTA, Adelsakten, Adelsakte von Samonigg, Johann, Freiherrnstand, 24. VII. 1910).

Baron Samonigg je oktobra 1910 na Dunaju doživel manjšo nesrečo, o kateri so poročali časopisi. *Grazer Tagblatt* je tako zapisal, da je pri prečkanju *Favoritenstrasse* kočijaž zadel generala in ga lažje poškodoval. Rane so mu sprva oskrbeli v wiedenski bolnišnici ter ga nato odpustili v domačo oskrbo.¹⁴⁹ A če nesreča ni pustila trajnejših posledic, tega ni mogoče reči za bolečino, ki je v Samonigga zarezala decembra tega leta. Takrat sta namreč zakonca Samonigg izgubila hčer, 39-letno Adele baronico Rohn von Rohnau, ki je umrla 16. decembra 1910. Pokopali so jo dva dni pozneje na badenskem pokopališču. Iz vpisa v mrliški matici razberemo, da je bila baronica evangeličanske vere.¹⁵⁰ Žalost, ki je prevevala hišo, so

skušali ublažiti vnuki, baron Samonigg pa z različnimi aktivnostmi in družabnimi dogodki. Seveda je pri tem pazljivo spremljal tudi uspehe svojega sina.

Prav v začetku leta 1913 je lahko sin Adolf očetu generalu poročal o posebni pohvali, ki jo je prejel za vojaško delovanje. 19. februarja 1913 so namreč v dnevnem povelju zapisali posebno pohvalo Adolfu baronu Samoniggu za vzorno opravljanje službe polkovnega adjutanta v zadnjih šestih letih. Ob tem se je Adolf, kakor so zapisali, posebej izkazal »v tekočem letu, ko je v težkih razmerah postavil 5. baterijo in s tem opravil veliko delo. V imenu Najvišje službe je prejel zahvalo in priznanje.«¹⁵¹ Tega leta je ob objavi majskih napredovanj ostareli general lahko z nemalo ponosa bral tudi o sinovem napredovanju, saj je s 1. majem 1913 Adolf baron Samonigg postal stotnik.¹⁵²

¹⁴⁹ *Grazer Tagblatt*, 17. 10. 1910, str. 4, »Unfall des FZM Ritter v. Samonigg«. – Zanimivo je, da so takrat v prispevku napačno zapisali plemiški naziv vitez, ko pa je Samonigg že bil povišan v barona.

¹⁵⁰ EW, Pfarre Baden – St. Stephan, SB 1908–1911, fol. 270.

¹⁵¹ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Adolf.

¹⁵² Prim. *Wiener Zeitung*, 30. 4. 1913, str. 14.

A če je sinovo napredovanje leta 1913 prineslo nekaj veselja, je konec leta spet postregel z žalostjo. *Badener Zeitung* je 1. oktobra 1913 namreč poročal, da je v minulem mesecu v Gradcu v 41. letu starosti umrla še druga hčerka barona Samonigga, Hanna baronica Samonigg.¹⁵³ Iz mrliške matične knjige razberemo, da je baronova hčerka, katoliške vere, 28. septembra tega leta umrla v Gradcu, od koder so jo prepeljali v Baden in pokopali v tamkajšnji družinski grobnici.¹⁵⁴

Na Dunaju

Po teh žalostnih dogodkih se je baron Samonigg s soprogo preselil na Dunaj in se nastanil v XIX. dunajskem okrožju na naslovu Hofzeile 29.¹⁵⁵ Tudi po tej preselitvi se je ves čas zanimal za lokalno in še posebej vojaško zgodovino. Zdi se, da ga je še vedno vznemirjal avstrijsko-pruski spopad leta 1866, ki se ga je sam udeležil. Leta 1914 je izšla broširana knjiga *Das Gefecht von Skalitz am 28. Juni 1866. Als Beitrag zur Geschichte des Kampfes um die Vorherrschaft in Deutschland. Geschildert und besprochen von einem Österreicher*.

Heinrich Friedjung je v *Neues Wiener Tagblatt*-u 9. junija 1914 objavil članek *Ein Beitrag zur Geschichte von 1866*. V prispevku je ugotavljal, da se je avtor »v duhu iskrene ljubezni do resnice« pri delu opiral na strogo vojaška poročila o bitki pri Skalicah, in širši javnosti razkril, da je avtor tega dela baron Samonigg. V svoji oceni je zapisal, da je delo »v glavnem prepričljivo« (*in der Hauptsache abschliessende Studie vor*); tem bolj, ker je avtor načrtno zbiral vse možne prispevke in imel na voljo številne, poprej zamolčane vire (denimo zapisnik podpolkovnika iz štaba nadvojvode Leopolda). Friedjung je izpostavil, da se avtor študije ni bal odkrite besede in obsodbe napačnega ravnanja nadvojvode Leopolda in vrhovnega poveljnika Benedeka. V oceni knjige je med drugim zapisal, da bi bilo zelo dobrodošlo, če bi Samonigg zbrano gradivo uporabil tudi za opise ostalih bitk, vse do bitke pri Kraljevem Gradcu.¹⁵⁶

O novi knjigi so se 27. junija 1914 razpisali tudi v *Neue Freie Presse*. Avtor prispevka je svojo oceno začel z naslovom knjige o bitki pri Skalicah, kjer piše, da jo je spisal Avstrijec, za katerega pa se je, kakor ugotavlja avtor, izkazalo, da ni nihče drug kot baron Samonigg. Ta se je kot mlad štabni častnik osebno udeležil prav te bitke. Samonigg je spopad 28. junija 1866 v svoji brošuri ocenil kot kritični dan za vso severno, Benedekovo armado, piše poročevalec, in se spraševal o poveljnikovih odločitvah, ali bi ob drugačnih sklepih vse skupaj potekalo drugače, kakor je.

Časopisni poročevalec je izpostavil takšna vprašanja in tudi vprašanja o krivdi pehote pri tem porazu. Pri tem je posegel prav po prikazu bitke pri Skalicah, o čemer je pisal Samonigg. Ob koncu prispevka pa je zapisal: »Samoniggova knjiga v svojih podrobnostih pri opisovanju bojev ne pušča nikakršnega dvoma o visoki moralni čvrstosti avstrijskih enot vseh narodnosti ter njihovem zaničevanju smrti in je tako ob vsej resnicoljubnosti junška pesem, ki nam kaže Avstrijo v najgloblji nesreči, vendar tudi skrivne vrelce njene trdožive življenjske moči, neuničljivost te Avstrije, katere usoda pač je, da je največja v nesrečnih dneh.«¹⁵⁷

Prva svetovna vojna

Avtor gornjih vrstic, ki je posebej pohvalil vzorno Samoniggovo delo, si niti v sanjah ni mislil, da bo prav na obletnico bitke, 28. junija 1914, za habsburški imperij znova nastopil »nesrečen dan«, saj je tega dne Gavriilo Princip (1894–1918) v Sarajevu ustrelil habsburškega prestolonaslednika Franca Ferdinanda (1863–1914) in njegovo soprogo Sofijo (1868–1914). Črni oblaki nesreče in nove vojne so se kopicili na obzorju. Mesec dni pozneje so čete že korakale na bojišča, kamor jih je klical cesarjev ukaz. Stari general Samonigg se je lahko ob tem le z bojaznijo spraševal, ali so se iz preteklih izkušenj cesarski generali in častniki res kaj naučili ali pa bo cena novih spoznanj znova visoka. Sam se vojne res ni več udeležil kot aktiven vojak, a je bil v vojski takrat njegov sin, zaradi česar je bil oče general močno zaskrbljen. Se bo vojna hitro končala? Bo sin prišel domov, ovenčan s častjo zmagovalca, ali pa bo doživel grenkobe poraza, kakor jih je že oče? Te misli niso bile redke med vsemi, ki so takrat imeli najbližje v vojaški suknji in na različnih bojiščih.

General baron Samonigg je lahko o vojnih dogodkih in položaju presojal po poročilih dnevnega časopisja, razlagah starih prijateljev, s katerimi se je srečeval na Dunaju, in informacijah, ki so mu jih posredovali njegovi nekdanji učenci. Gotovo pa se je lahko o razmerah in dejanskem stanju informiral tudi iz pisem, ki mu jih je pošiljal sin Adolf. Od izbruha vojne je bil Adolf baron Samonigg na srbskem bojišču kot poveljnik 2. baterije samostojnega dalmatinskega gorskega topniškega divizionu, ki je bil v sestavi 5. gorske brigade pod poveljstvom generalmajorja v. Nöhringa. O sinu Adolfu so poročali tudi časopisi. Tako je *Pester Lloyd* novembra 1914 objavil vest, da je stotnik Adolf baron Samonigg prejel najvišje priznanje za hraber nastop pred sovražnikom.¹⁵⁸

V času, ko je bil sin na bojišču, sta se oče in mati zadrževala na Dunaju ali v Badnu in se udeleževala posameznih dogodkov, ki pa so večkrat imeli kaj žalosten pridih. Takšno je bilo tudi poslednje slovo

¹⁵³ *Badener Zeitung*, 1. 10. 1913, str. 5, »Hanna Freiin von Samonigg«.

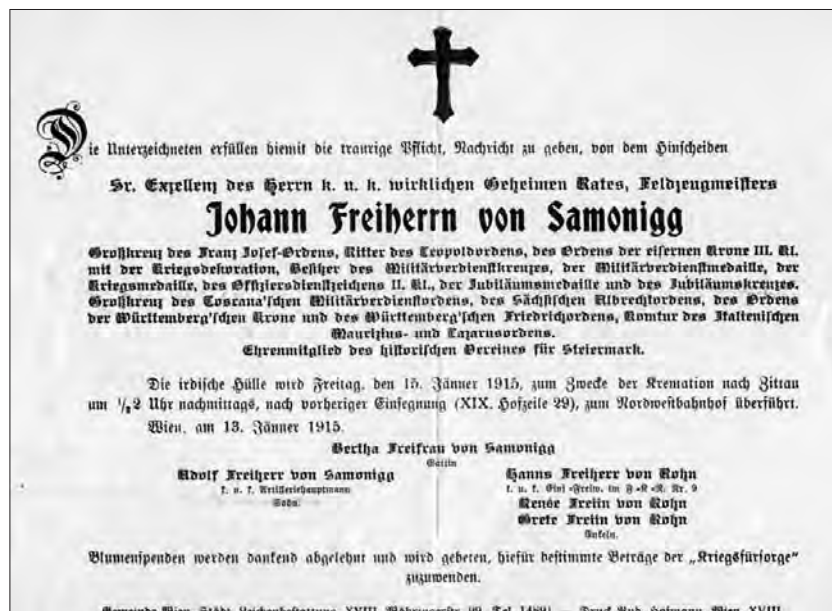
¹⁵⁴ EW, Pfarre Baden – St. Stephan, SB 1912–1914, fol. 150.

¹⁵⁵ Prim. *Fremden-Blatt*, 20. 2. 1915, str. 17, »Verzeichnis«.

¹⁵⁶ *Neues Wiener Tagblatt*, 9. 6. 1914, str. 2, »Ein Beitrag«.

¹⁵⁷ *Neue Freie Presse*, 27. 6. 1914, str. 25, »Das Gefecht«.

¹⁵⁸ Prim. *Pester Lloyd*, 9. 11. 1914, str. 8.

Samoniggova osmrtnica (StLA, Partezettelsammlung, K. 70, H. 5179) in njegov grob na pokopališču v Badnu (foto: Barbara Žabota).

od grofice Emmi Montecuccoli, soproge upokojenega admirala in vrhovnega poveljnika avstro-ogrsko-mornarice, predhodnika Antona Hausa (1851–1917), Rudolfa grofa Montecuccolija (1843–1922). Leta 1863 rojena grofica je umrla 9. oktobra 1914, na badenskem pokopališču pa so jo pokopali tri dni pozneje. Pogreba so se udeležili številni predstavniki civilnih, državnih in vojaških oblasti, sožalje žalujočim pa so izrekli ministrski predsednik Karl grof Stürgkh (1859–1916) in predstavniki drugih ministrstev, pa tudi baron Samonigg.¹⁵⁹

Generalovo slovo

To je bilo najbrž eno zadnjih izrečenih sožalij, saj se je že januarja 1915 žalna zastava vila na Samoniggovem domačem naslovu. 5. decembra je bil mladi stotnik Adolf baron Samonigg ranjen na srbskem bojišču in poslan na zdravljenje na Dunaj. Rana očitno ni bila prehuda, saj je januarja spremljal očeta na predavanje v Uranio. Do tja sta se odpravila s tramvajem, a že na poti, blizu Uranie, je staremu generalu postalo slabo: »Namesto da bi izstopil pri Aspernskem mostu, se je takoj peljal do centrale reševalne družbe. S podporo nekaj ljudi, ki so mu priskočili na pomoč, je bil pet minut pred osmo prinesen na centralno postajo. Tam so ugotovili znamenja šibkega srca. Kljub skrbni zdravniški oskrbi se je njegovo stanje poslabšalo.« Baron Teuffenbach je o teh zadnjih urah generala Samonigga zapisal: »Medtem ko je ubogi bolnik, še pri zavesti, menil, da gre le za prehodno slabost, so morali zdravniki globoko zaskrbljenega sina seznaniti, da je zaradi srčne kapi vsaka človeška pomoč zaman in da se bliža neizbežno. Ženo, ki je živela v Döblingu, so takoj poklicali v bolnišnico in v njeni prisotnosti je mož pred 11. uro ponoči izdihnil.«¹⁶⁰ O generalovi nenadni smrti so poročali vsi vidnejši listi in časopisi monarhije. Tudi *Slovenski narod* je poročal o smrti Šoštanjčana, ki je dosegel generalske časti. Prvo notico so objavili že 14. januarja in v njej zapisali, da je umrl 76-letni *Ivan von Samonigg*, doma iz Šoštanja.¹⁶¹ Dva dni pozneje pa je bila notica že nekoliko bolj opremljena z informacijami, saj so v drugih listih povzeli, da je »zadet od kapi takoj umrl«. Sicer ni bilo čisto tako, a kljub temu je bil vzrok njegove smrti dovolj verodostojno opisan. V prispevku so še navedli, da je bil sin »preprostih slovenskih staršev«, ki je pred upokojitvijo postal glavni inšpektor vseh vojaških šol, ter zaključili z besedami: »Zanj veljajo besede Koseskega: *Kdo je mar? Vse doseže, kar mu drago, bodi slava, bodi blago, vse doseže sosed moj.*«¹⁶²

Slovo od pokojnega generala barona Samonigga je potekalo 15. januarja v domači hiši. Na pokojnikovo zadnjo željo ni bilo vojaških slovesnosti, so pa bili zato pri blagoslovu trupla prisotni visoki vojaški predstavniki, na čelu s cesarjevim generalnim pribočnikom baronom Bolfrasom. Časopisna notica presenetljivo poroča, da je blagoslov trupla izvedel evangeličanski pastor, ki je v svojem nagovoru poudaril posebne zasluge pokojnega generala.¹⁶³ Presenetljivo zato, ker je v mrliški matični knjigi v Badnu, kjer so ga po kremaciji pokopali v tamkajšnji družinski grobnici, Samonigg zabeležen kot katoličan.¹⁶⁴

Mladi Samonigg po očetovih stopinjah ...

Mladi stotnik Adolf baron Samonigg se je po očetovi smrti, 1. februarja 1915, vrnil na fronto in se znova znašel na srbskem bojišču, pri bateriji v sestavi 5. gorske brigade. Enota je bila po vstopu Italije v vojno poslana na soško bojišče, natančneje, v okolico Gorice. 6. junija 1915 je Samonigg v dnevnem poročilu o dogajanju na frontni črti opisal, da je bilo tedaj lepo vreme, a da je bilo moštvo zelo napeto. Že ponoči in zgodaj zjutraj so namreč italijanski topničarji streljali z vsemi topovi, o čemer je mladi baron zapisal: »V bližino Podgore je sovražnik z vsemi kalibri topov (od težkih do lahkih) razsvetljeval nebo z ognjem in lučjo, predvsem je bilo obstreljevanje močno v času od 5h do 7:45 in od 11:30–12:45, popoldne pa prav tako.«¹⁶⁵

Adolf Samonigg je s svojo enoto sodeloval v 1. in 2. soški bitki, 20. septembra 1915 pa so enoto poslali na počitek v Idrijo. Od tam pa se ni vrnila na italijansko fronto, pač pa 8. oktobra znova na srbsko bojišče. Tu se je Samonigg udeležil bojov na Lovčenu, Cetinju, pri Podgorici in Skadru. 10. marca 1916 je bil dodeljen topniškemu štabu, sprva 20. honvedskega topniškega polka, 11. maja pa je bil premeščen k 15. brigadi poljskega topništva, ki je delovala v Galiciji. Tam je bil vpet v boje še leta 1917. V začetku leta 1918 je bil znova premeščen in se je spet znašel na italijanskem bojišču. Tu je Adolf baron Samonigg 1. julija 1918 dočakal napredovanje v majorja. Do podpisa premirja je bil *Artillerie-Gruppen-Kommandant* pri 48. brigadi poljskega težkega topništva. Po razpadu monarhije se je marca 1919 upokojil ter zaprosil, da bi njegov čin oziroma izobrazbo prevedli v naziv inženir.¹⁶⁶ Kot takšen se je potem znašel v civilnem svetu. Leta 1923 mu je umrla mati Berta in

¹⁵⁹ *Wiener Zeitung*, 13. 10. 1914, str. 11, »Gräfin Emmi Montecuccoli«.

¹⁶⁰ Cit. po: Poles, Znameniti sin, str. 11; *Illustrierte Kronen Zeitung*, 14. 1. 1915, str. 3, »FZM Freiherr v. Samonigg«.

¹⁶¹ *Slovenski narod*, 14. 1. 1915, str. 3, »Fcm. baron Samonigg †«.

¹⁶² *Slovenski narod*, 16. 1. 1915, str. 3, »Feldcajgmojster Ivan baron Samonik [sic!]«.

¹⁶³ *Wiener Zeitung*, 16. 1. 1915, str. 3, »FZM Freiherr von Samonigg †«.

¹⁶⁴ Prim. EW, Pfarre Baden – St. Stephan, SB 1915–1916, fol. 4.

¹⁶⁵ AT ÖSTA, KA, Militärische Nachlässe, 373 (B, C) Samonigg von, Adolf.

¹⁶⁶ AT ÖSTA, AdR, HBbBuT, BmFHuV, Allg Reihe, Ing Samonigg Adolf, 7864/1919, AE 495.

Častnik Adolf baron Samonigg (v ospredju levo) med prvo svetovno vojno (AT ÖSTA, KA, Militärische Nachlässe, 373 (B, C) Samonigg von, Adolf).

bila pokopana na badenskem pokopališču.¹⁶⁷ Adolf Samonigg je umrl 3. novembra 1954.¹⁶⁸

Namesto sklepa

General Samonigg izhaja iz vrste tistih sinov slovenskih staršev, ki so dosegli najvišje vojaške čine in časti. Njihov odraz so bila tudi odlikovanja, ki mu jih je pripel cesar ali so mu jih podelili tuji dostojanstveniki in vladarji. Kar 14 odlikovanj si je prislužil v dolgoletni vojaški službi. Na prsih uniforme so se mu tako v ospredju bleščali predvsem veliki križec reda Franca Jožefa, viteški križec Leopoldovega reda in red železne krone III. stopnje z vojno dekoracijo. Ob tem je bil še nosilec vojaškega zaslužnega križca, medalje za vojaške zasluge, vojne medalje, častniške zaslužne značke II. stopnje, jubilejne medalje in jubilejnega križca, velikega križca toskanskega reda za vojne zasluge, Albrechtovega reda württemberške krone in württemberškega Friedrichovega reda. Bil je tudi komtur italijanskega reda Mauritiusa in Lazarja.¹⁶⁹ Ne nazadnje se je povzpел tudi v vrste plemičev ter si pridobil sprva viteški in nato še baronski naslov. O Samoniggu je baron Teuffenbach zapisal, da je bil »plemenit človek – ne po rojstvu, ampak ustvarjen skozi lastne mnogostrane zasluge v vojni in miru ter po milo-

sti naklonjenega mu cesarja«. ¹⁷⁰ Te besede so v jedru le povzele besede pesnika Koseskega, ki so izbrane za naslov tega prispevka in pričajo o tem, da je lahko tudi sin šoštanjkega trgovca z delom, trudom ter potrpežljivostjo in predanostjo od preprostega gojenca vojaških izobraževalnih ustanov napredoval celo v generala in posegel po visokih časteh. Morda pa je lahko to spominjanje na slovitega šoštanjkega rojaka in poudarjanje njegovih dosežkov ob vloženem trudu komu spodbuda – za današnji čas.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

- AT ÖSTA – Österreichisches Staatsarchiv
 AdR – Archiv der Republik
 Handel, Bergbau, Bauten und Technik (HBbBuT), Bundesministerium für Handel und Verkehr (BMfHuV), Allgemeine Reihe
 AVA – Allgemeines Verwaltungsarchiv
 Adelsakten
 KA – Kriegsarchiv Wien:
 Qualifikationslisten (Quall)
 Grundbuchsblätter (GBBL)
 Haupt-Bericht
 Militär Matriken
 Militärerziehungs- und Bildungsanstalten (MEB), Technische Militär Akademie
 Militärische Nachlässe

¹⁶⁷ Poles, Znameniti sin, str. 11.

¹⁶⁸ AT ÖSTA, KA, Militärische Nachlässe, 373 (B, C) Samonigg von, Adolf.

¹⁶⁹ AT ÖSTA, KA, Quall, Ktn. 2884, Quall Samonigg Johann; StLA, Partezettelsammlung, Ktn. 70, Heft 5179, Johann Sammonigg.

¹⁷⁰ Cit. po: Poles, Znameniti sin, str. 11.

EW – Erzdiözese Wien
Pfarre Baden – St. Stephan, Matriken

DAG – Diözesan Archiv Gürk
Pfarre Latschach, Matriken

DGS – Diözesanarchiv Graz-Seckau
Pfarre Graz – St. Andrae Stadt, Matriken

NŠAM – Nadškofijski arhiv Maribor
Župnija Šoštanj, matične knjige

SAG – Stadtarchiv Graz
Volkszählung 1850, 1857

StLA – Steiermärkisches Landesarchiv
Partezettelsammlung

ČASOPISI

Badener Zeitung, 1909, 1913.
Cur und Fremden-Liste des Curortes Baden bei Wien, 1909.
Danzers Arme-Zeitung, 1925.
Der Kamerad, 1873.
Die Vedette, 1870.
Fremden-Blatt, 1915.
Grazer Tagblatt, 1910, 1915.
Grazer Volksblatt, 1888, 1898, 1909.
Grazer Zeitung, 1871.
Illustrierte Kronen Zeitung, 1915.
Kärntner Zeitung, 1895.
Laibacher Zeitung, 1873, 1897.
Mährisches Tagblatt, 1892, 1893, 1898.
Neue Freie Presse, 1909, 1914.
Neue Schlesische Zeitung, 1909.
Neues Wiener Journal, 1910.
Neues Wiener Tagblatt, 1901, 1914.
Neuigkeits Welt Blatt, 1880.
Novice, 1886.
Oesterreichischer Soldatenfreund, 1859, 1880, 1898.
Organ der Militär-Wissenschaftlichen Vereine, 1877.
Organ des Wiener Militär-Wissenschaftlichen Vereins, 1873.
Pester Lloyd, 1914.
Slovan, 1884.
Slovenec, 1895.
Slovenski glasnik, 1866.
Slovenski narod, 1915.
Sport und Salon, 1914.
Südsteirische Post, 1895.
Tagepost, 1864.
Vorarlberger Landes-Zeitung, 1916.
Wiener Zeitung, 1913, 1914, 1915.
Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark, 1916.

LITERATURA IN TISKANI VIRI

Bizjak, Matjaž: *Bitka pri Kraljevem Gradcu 1866: bitka vseh bitk 19. stoletja*. *Obramba*, 2007, št. 5, str. 62–64.

Bornemann, Hellmut: *800 Jahre Stift Klosterbruck (1190–1990)*. Geislingen an der Steige: Verlag des Südmährischen Landschaftsrates, 1990.

Capuder, Karol: *Zgodovina c. in kr. pešpolka št. 17*. Celovec: Družba sv. Mohorja, 1915.

Conrad von Hötzendorf, Franz: *Mein Anfang: Kriegserinnerungen aus der Jugendzeit 1878 – 1882*. Berlin: Verlag für Kulturpolitik, 1925.

Deák, István: *Beyond Nationalism. A Social and Political History of the Habsburg Officer Corps, 1848–1918*. New York: Oxford University Press, 1990.

Der Oberste Kriegsherr und sein Stab: die k.u.k. Wehrmacht in Wort und Bild, 1908: militärisches Huldigungswerk anlässlich der 60jährigen Jubiläumsfeier Kaiser Franz Joseph I. Wien: Verlag »Der Oberste Kriegsherr und Sein Stab«, 1908.

Die k. und k. Kriegsschule 1851–1902. Wien: L. W. Seidl & Sohn, 1903.

Gatti, Friderich: *Geschichte der k. u. k. Technischen Militär-Akademie, Erster Theil*. Wien: in Commission bei Wilhelm Braumüller, 1901.

Hribernik, Franc: *Mesto Šoštanj: zgodovinski opis*. Šoštanj: Občina, 1998 (ponatis).

Janaczek, Gerhard: *Tüchtige Officiers und rechtschaffene Männer: Eine historische Bilderreise zu den Militär-Erziehungs- und Bildungsanstalten der k.(u.)k. Monarchie*. Prag: Vitalis Verlag, 2007.

Kastl, Karl: *Moja doživetja z bojnega pohoda proti Prusiji leta 1866* (ur. Miha Preinfalk). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2016 (Theasurus memoriae. Opuscula, 4).

Novak, Pavel: *Nemščina brez učitelja. I. del: Nemška slovnica za samouke*. Ljubljana: Katoliška bukvarna, 1915.

Österreichs Kämpfe im Jahre 1866. Nach Feldacten bearbeitet durch das k. k. Generalstabsbureau für Kriegsgeschichte, Bd. III. Wien: Verlag des k.k. Generalstabes, 1868.

Poles, Rok: *Znameniti sin znamenitega trgovca Samo(v)nika – feldcojgmajster Ivan baron Samonigg*. *List: revija za kulturna in druga vprašanja občine Šoštanj in širše*, l. 24, št. 12 (23. 12. 2002), str. 10–11.

Preinfalk, Miha: *Plemiške rodbine na Slovenskem; 19. in 20. stoletje, Del 3: Od Aljančičev do Zolgerjev*. Ljubljana: Viharnik, 2017 (Blagoslovljeni in prekleti, 6).

Programm des k. k. Gymnasiums Cilli am Schlusse des Schuljahres 1854. Cilli: J. Jeretin, 1854.

Rozman, Franc: *Feldmarschallantant Julius Josef Anton baron Schmigoz (1821–1889)*. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 45, 2009, str. 23–30.

Stergar, Rok: *Vojski prijazen in zaželen garnizon. Ljubljanski častniki med prelomom stoletja in prvo svetovno vojno*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 1999.

Strobl von Ravelsberg, Ferdinand: *Geschichte des k.u.k. Infanterie-Regiments Nr. 17 (Ritter von Milde), 1674–1910*. Laibach: Kaiserlich-königlicher Schulbücher Verlag, 1911.

Vošnjak, Josip: *Navzgor, navzdol: povest iz polminole dobe*. Celovec: Družba sv. Mohorja, 1909.

Vošnjak, Josip: *Spomini*. Ljubljana: Slovenska matica, 1982.

Wawro, Geoffrey: *The Austro-Prussian War: Austria's War with Prussia and Italy in 1866*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.

Wrede, Alphons: *Geschichte der K. und K. Wehrmacht: die Regimenter, Corps, Branchen und Anstalten von 1618 bis Ende des XIX. Jahrhunderts*, Bd. I. Wien: L. W. Seidel, 1898.

SPLETNI VIRI

Andrejka, Rudolf: »Samonigg, Ivan« (geslo v SBL):
<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi535365/>

Divisional Commanders 1914–1918:
<http://www.austro-hungarian-army.co.uk/div-comd1.htm>

Schmidt-Brentano, Antonio: Die k. k. bzw. k. u. k. Generalität 1816–1918:
<https://dokumen.tips/documents/die-k-k-bzw-k-u-k-generalitaet-1816-1918.html>

The Battle of Skalitz:
http://www.historyofwar.org/articles/battles_scalitz.html
<https://battlefieldanomalies.com/the-battle-of-scalitz/>

S U M M A R Y

He will accomplish whatever he sets out to. Johann baron Samonigg (1839–1915)

Drawing on archival documents and newspapers, the contribution outlines the life of a native of Šoštanj and a trader's son Johann Samonigg (1839–1915), who, on completing lower grammar school, decided to take up a military career. He attended the Technical Military Academy in Znojmo and became a lieutenant. He served in various units, and his exemplary performance allowed him to climb the rungs as well as pursue further education. He attended the elite Military College and brought his studies to a successful completion. As a general staff officer, he distinguished himself with bravery and wisdom in the battles of the Austro-Prussian War in 1866, for which he was conferred the prestigious 3rd Class Imperial Order of the Iron Crown with military decorations, which paved his path to ennoblement. Holding the rank of an officer, he performed various functions, earning one career promotion after another; in 1872, he became a major, in 1876 a lieutenant colonel, and in 1879 a colonel. In this capacity, he headed the topography office, where his attention was caught by the work of a young captain Franz Conrad von Hötzendorf (later-to-become chief of the general staff) and offered him a position in his office. In 1880, the emperor awarded him the title of *Ritter*, and in 1910 he was elevated to the rank of *Baron*. In 1885, Samonigg was promoted to major general and in 1890 to lieutenant field marshal (*Feldmarschalleutnant*). He reached the zenith of his career by taking the position of inspector general of military training, which he held until his retirement in 1898, when he was promoted to the rank of general of the artillery ad honores (*Feldzeugmeister*). General Samonigg was one of those officers born to Slovenian parents of non-noble origin, whose sheer determination, competence, and devotion earned them the highest military ranks, noble status, as well as various decorations and commendations. The contribution rounds off General Samonigg life path by briefly depicting the military career of his son, who tried to follow in his father's footsteps.